

II RIIGIKOGU

9. istungjärk. Protokoll nr. 300 (48)

1925. a.

II Riigikogu koosolek 18. detsembril
1925. a. kell 10 hom.

Kokku on tulnud 88 Riigikogu liiget.

Valitsuse looshis: Riigivanem **J. Teemant**, rahaminister **L. Sepp**, haridusminister **J. Latik**, teedeminister **O. Amberg**, kohtuminister **T. Kalbus**, siseminister **K. Einbund**, tööhoolekandeminister **Chr. Kaarna**, sõjaminister **J. Soots**, põllutööminister **H. Laretei**.

Päevakord:

1. Autasumaa tarvitamise seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

2. Kuldbilansside seadus — redaktsiooni komisjoni ettepanek.

3. Riigikogu liikmete tasuta sõidu seadus — üldkomisjoni ettepanek.

4. „Esimeselt juurdeveo-raudteede seltsilt Venemaal“ Eesti vabariigi piirides olevate raudteede riigile väljaostmise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

5. Riigi 1925. a. lisaelarve nr. 2 — rahaasjanduse komisjoni ettepanek.

6. Tempelmaksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

7. Laevade ärimaksu muutmise seadus — II lugemisel.

8. Vabariigi Valitsuse liikmete, Riigikogu esimehe ja riigikontrolööri palgamäärade muutmise seadus — II lugemisel.

9. Sõjavarustuse võla kohta Eesti ja Briti valitsuste vahel sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

10. Seadus merilaevanduses töötavate laste ja alacaliste sundusliku arstliku järelevaatuse kohta — III lugemisel.

11. Raadioseadus — III lugemisel.

12. Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus — III lugemisel.

13. 1926. aastal tegelikku kaitsevæetenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus — III lugemisel.

14. Välismaalastele kinnisvarade omandamise ja kasutamise keelu osalise kaotamise seadus — II lugemisel.

15. Riigiasutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — II lugemisel.

16. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretääri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**, pärast abisekretäär **J. Piiskar**.

Koosolek algab kell 10.15 min.

1. Päevakorra Juhataja **A. Jürman**:
täiendamine. Avan Riigikogu koosoleku. Päevakorra kohta oleks tähendada, et 15. päevakorra-punkt välja langeb, nimelt riigiasutustes ja ettevõtetes töötavate tööliste pensioniseadus — II lugemisel.

A. Anderkopp (töer), kohalt: Teen ettepaneku, võtta esimeseks päevakorra-punktiks Riigikogu juhatusse täiendamine.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

2. Riigikogu juhatusse täiendamine. **A. Anderkopp** (töer): Tööerakonna Riigikogu rühm paneb ette kandidaadiks Riigikogu teise abiesimehe kohale lahkunud Tõnis Kalbus' e asemel tööerakonna Riigikogu rühma liikme Johannes Zimmerman'i.

Juhataja **A. Jürman**: Juhatus liikmed valitakse Riigikogu kodukorra § 2. korras kinnisel hääletamisel. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on 39 häält, vastu 8 häält, erapooletuid 6. Kuna ettepanud kandidaat ei ole saanud absoluutset enamust, siis tuleb ta teistkordsele hääletamisele kodukorra § 2. teise lõike põhjal, kusjuures asja otsustab liht häälteenus. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: poolt on 50 häält, vastu 7 häält, erapooletuid 6, — seega on rkl. Zimmerman valitud Riigikogu teiseks abiesimeheks.

3. Autasumaa tarvitamise Redaktsiooni komisjoni aruandja **O.**

seadus — redaktsioon. **Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega parandused 1—7.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette, vastu võtta „Autasumaa tarvitamise seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega: 1) § 2, teine lõige, kolmas, neljas ja viies rida: loetlemine ära tähendada tähtedega a, b, c.

2) Sealsamas, seitsmendal real algav lause järgmiselt vastu võtta: „Ulatub kasutada antud maakoha päralduste koguväärtus üle nimetatud summade ega soovi maakoha kasutaja neid päraldusi kas tervelt või osaliselt ostuteel omandada asunikkudele määratud alustel, siis likvideerib põllutöoministerium ülejäänud päraldused üldistel alustel.

3) § 3, viimase lause lõpp vastu võtta: „... maa omandamisel aga maa väljaostumaksust.

4) § 4. algus: Kui keegi, p. o. Kui kodanik.

5) § 5. algus vastu võtta: Kui käesoleva seaduse § 1. tähendatud kodanik sureb enne maakoha saamist, on tema lastel, naisel, või kui neid ei ole, vanematel käesolevas seaduses jne.

6) § 6. lõpp: kaotavad õiguse pensioni peale, p. o. kaotavad pensioniõiguse.

7) § 7. vastu võtta: „Käesoleva seaduse elluviimiseks on Vabariigi Valitsusel õigus anda tarvilikke juhtnõure.“

4. Kuldbilansside seadus — redaktsioon. Redaktsiooni komisjoni aruandja **O. Gustavson** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega parandused 1—7.

Redaktsiooni komisjon paneb Riigikogule ette, vastu võtta „Kuldbilansside seaduse“ lõpulik redaktsioon Riigikogu poolt kolmandal lugemisel vastuvõetud kujul järgmiste muudatustega:

1. § 1. viimasel real grammi puhast kulda, p. o. grammi puhaskulda.

2. § 11. teine lõige, neljas ja viies rida: ehk, p. o. või.

3. § 13, kuues rida: p. 8, p. o. p. 8. ette nähtud.

4. § 14. algus vastu võtta: Tähendatud teel (§ 13) saadud iga-aastane lõpubilanss jne.

5. § 18. viies rida: lause lõpp järgmiselt vastu võtta: tuleb keeld motiveerida.

6. § 19, neljas rida: need, p. o. aktsiad.

7. § 22, esimene rida: peale, p. o. alates.

5. Riigikogu liikmete tasuta sõidu seadus — I lugemisel. Juhataja **A. Jürman:** Üldkomisjoni aruandja puudumise tõttu täidab aruandja kohuseid üldkomisjoni esimees Jõeäär.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär:** Käesolev seaduseelnõu anti Riigikogu otsusega üldkomisjoni 10. detsembril 1925. a., et selgusele jõuda, kas seaduseelnõu on kooskõlas põhiseadusega või mitte. Üldkomisjonis läksid arvamised selle kohta lahku. Komisjoni enamus asus seisukohale, et käesolev seaduseelnõu põhiseadusega vastolus ei ole, ja võttis temas vastu mõned enam-vähem redaktsioonilised parandused. Nimelt võeti vastu parandus, et Riigikogu liikmetel on tasuta sõit riigi piirides mitte ainult riigi päralt olevatel raudteedel, vaid ka riigi päralt olevatel laevadel. Peale selle täiendati seadust § 2-ga, et seaduse teostamiseks on teedeministril õigus anda määrusi. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Riigikogu liikmete sõidu tasuküsimust võib lahendada kahel viisil: kas nii, et Riigikogu liikmetel on prii sõit raudteedel, või jälle sel viisil, et neile määratakse sõidutasu. Meie põhiseadus asub nimelt teisel seisukohal — ta määrab Riigikogu liikmetele sõidutasu, kuna prii sõidust juttugi ei ole. Tähendatud küsimust käsitatakse põhiseaduse § 51. Kui tahaksime käesoleva seaduseelnõu vastu võtmisega maksta panna põhimõtte, et Riigikogu liikmetel on prii sõit, siis sellega muidugi langeb ära sõidutasu, millest räägib põhiseaduse § 51. (K. Virma, stp: Miks Teie arvate, et ta ära langeb?) Siin räägitakse ometi Riigikogu liikmete prii sõidust. Teiseks räägib põhiseaduse § 51., et Riigikogu liikmed tohivad seadusega soodustusi pakkuda ainult järgmise Riigikogu koosseisule, mitte kunagi aga iseenele. Ilmtingimata on selge, et prii sõit raudteel, peale selle, et ta pakub võimalust Riigikogu liikmetele sõituisid teha oma valimisringkonnas, tähendab seega teatavat sidet pidada oma valijatega, annab see veel teisi soodustusi — nimelt prii sõitu tarvitada ka isiklikkudes asjades. Järelikult on see soodustus, mida ei saa maksta panna enda kohta, vaid ainult kolmanda Riigikogu kohta. Sellepärast olen mina kui üldkomisjoni liige käesoleva seaduseelnõu vastuvõtmise vastu ja leian, et see ei ole kooskõlas meie põhiseadusega.

J. Uibopuu (rhvsv): Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu eelkõneleja tähendas

juba, et käesolevat seaduseelnõu vaevalt II Riigikogu kohta maksuma saab panna. Peale selle on seaduseelnõu sel kujul, nagu ta esitatud, tegelikult raske maksuma panna, sest selles kõneldakse prii sõidust raudteedel ja veeteedel. Raudtee seadused aga näevad ette teistsuguse põhimõtte: prii sõidu raudteel saavad ainult need, kellel mingisugune ühendus oma teenistusosalal raudteega. Raudteeseadustes näidatakse ära, missuguses klassis üks või teine isik tasuta reisida võib. (J. Sepp, mo: See on iseseadus, härra Uibopuu!) Käesolevas seaduseelnõus ei ole ära näidatud, missuguses klassis ja missuguste õigustega võib raudteel tasuta sõita. Seadus küll kõneleb, et teedeminister võib anda sellekohaseid määrusi, kuidas sõitu teostada, kuid kas teedeminister ka klassi võib ära näidata, selle juures ma kahtlen. Raudteeseadused nõuavad, et prii sõidu tarvitaja on kohustatud neile kohtade tarvitamisel eesõiguse andma, kes rahalise pileti muretsevad. Kas tahame, et Riigikogu liikmed peavad rahaliste piletitega sõitjate ees kohad vabastama, tähendab neile eesõiguse andma. (Teedeminister O. Amberg: Ameti järele!) Peale selle tuleb sõidu alal veel igasuguseid teisi juhtumisi, mida üldse teedeministerium minu arvates lahendada ei saa, vaid nende lahendamise kord peab seadusega ära näidatud olema. Juba nendel põhjustel peab käesolev seaduseelnõu üldkommisjoni tagasi antama uuesti läbivaatamiseks.

O. Strandman (töer): Austatud Riigikogu liikmed! Põhiseaduse § 86. ütleb, et põhiseadus on vankumatuks juhiks Riigikogu ning kohtu ja valitsusasutuste tegevuses. Kui meil Riigikogu seda paragrahvi, mis õieti terve riigi tegevuse peab ära määrama, ise hakkab kangutama, ja kahjuks peab ütleva, et meil niisuguseid juhtumisi mõnigi kord ette on tulnud, kus põhiseadusest ei ole kinni peetud, tuletame meelde ainult aumärke, ja kui Riigikogu ise sellele vildakule teele asub ja põhiseaduse § 51. rikkuma hakkab, kus määratakse Riigikogu liikmete sõidu tasu, ja kui siis meelde tuletada esimest Riigikogu, kes määras sõidutasud praeguse Riigikogu jaoks, siis ma arvan küll, et käesolev küsimus tuleb eitavalt otsustada. Mina arvan, et Riigikogu oma enese autunde ja autoriteedi pärast ei saa teist otsust teha, kui seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (stp): Väga lugupeetud härrad rahvasaadikud! Kui käesolev seaduseelnõu

üldkommisjonis arutamisel oli, siis asusin mina ka seisukohal, et see seadus, — olgu küll, et põhimõte, mis selle seadusega tahetakse maksuma panna, vastuvõetav on — praegusel korral tuleb tagasi lükata või jälle temale vähemalt sarnane kuju anda, et tema maksuma hakkaks ainult III Riigikogu jaoks. Ja seda järgmistel põhjustel: Nagu juba lugupeetud eelkõnelejad tähendasid, on põhiseaduse § 51-ses nõudmine väljendatud, mille järgi Riigikogu liikmete sõiduraha suurus kindlaks määratakse seaduses, mida Riigikogu võib muuta ainult järgnevate Riigikogu koosseisude kohta. Põhiseaduse § 51. nõudmist peame silmas pidama, ja sellepärast tuleb käesoleval korral kas seadus põhiseaduse § 51-sega kooskõlla viia, või see tagasi lükata. Mina olen aga kindel, et käesolevat seaduseelnõu praegusel kujul põhiseaduse § 51. kooskõlastada ei saa, sellepärast et vastolud kõrvaldamatud on. Võrreldes tasuseadust, mis eelmine Riigikogu vastu võttis, käesoleva seaduseelnõuga, selgub, et käesoleva seaduse tekst eelmist seadust sisuliselt muudab. Tasuseaduse § 4. ütleb: Riigikogu liikmetele maksetakse sõiduraha oma valimisringkonnast Riigikogu istungjärgule ja tagasi. Mitte rohkem — see on kindlasti ära määratud ja sellest piirist üle minna Riigikogu käesoleva koosseisu jaoks ei või. Käesolev seaduseelnõu läheb aga kaugemale, ta näeb ette täiesti tasuta sõidu raudteel mitte ainult oma valimisringkonnast istungjärgule ja tagasi, vaid ka istungjärgu ajal sinna ja tagasi, ning mujalegi, tähendab ta annab suurema soodustuse, kui § 4. seda lubab. Kui meie neid motiive vaatame ja seda käiku, mis oli Riigikogu liikmete tasuja sõiduraha seadusel I Riigikogus, siis ma loodan, et need härrad Riigikogu liikmed, kes I Riigikogust osa võtsid, mäletavad väga hästi, et siis nende Riigikogu liikmete poolt, kes seda põhimõtet pooldavad, et rahvasaadikud peavad lähedas ühenduses oma valijatega olema ja et Riigikogu peab seda oma liikmetele võimaldama, tehti vastav ettepanek tasuta sõidu asjas. Ma olen ka sellel seisukohal, et Riigikogu liikmetele peab võimalus olema lähedas kontaktis oma valijatega seista. See põhimõte on täiesti arusaadav ja täiesti vastuvõetav. Aga kui sellest põhimõttest tehti vastav ettepanek, siis I Riigikogu lükkas selle tagasi, tähendab, tema avaldas täiesti kindlalt ja selgelt oma tahtmist, et II Riigikogu liikmetel prii sõitu raudteel ei tohi olla, ja kui meie nüüd seda põhimõtet ja seda otsust tahame muuta, siis sellega eksiksime Riigikogu liikmete tasu- ja sõiduraha seaduse ja ka põhiseaduse vastu. Ja sel põhjusel oli ka osa üldkommisjoni liikmetest, kes selle seaduse vastu hääletasid, sel kindlal arvamisel, et see vastuvõetav ei ole.

K. Virma (stp): Rkl. härra Strandman ütles, et eelmine Riigikogu on seda asja kaalunud ja teatud viisil otsustanud, ja kui nüüd käesolev Riigikogu seda teisiti tegema hakkab, siis ta rikub põhiseadust. Aga lähemalt härra Strandman ei seletanud, millega Riigikogu põhiseadust rikub. (O. Strandman, tütar: Seda rääkisid herrad Hasselblatt ja Jõeäär.) Herrad Hasselblatt ja Jõeäär mõlemad puudutasid asja mitte täielikult, mitte keegi ei ole lugenud siit kõnetoolilt ette põhiseaduse § 51., kus räägitakse, et Riigikogu liikmed saavad sõiduraha ja tasu. Ja nüüd on küsimus, missugustes rahades peab seda antama, kas see peab olema sajamargalistes või... (A. Jõeäär, stp: Seda on kindlaks määranud I Riigikogu.) Tähendab, Riigikogu siis ikka võib määrata. Kui Teie nüüd annate niipalju järele, et Riigikogu võib määrata, kuidas seda sõiduraha antakse ja ütlete, et Riigikogu on seadusega määranud, siis järelikult, kui Riigikogu määrab ka nüüd, siis ta põhiseadust ei riku. Kui eelmise Riigikogu ajal ei tahetud sõidupiletite näol seda sõiduraha määrata, siis oli see I Riigikogu asi, tema võis seda teha. (Vahelhüüe pahemalt poolt.) Mispärast teie siis tahate, et see raha peab Eesti panga pilet olema? (M. Juhkam, tütar: Palju ta siis saab seda sõiduraha?) Kui palju — see määratakse kindlaks seaduses. Terve küsimus seisab selles, kas praegune Riigikogu saab määrata seda ka enese, või ainult järgmise Riigikogu jaoks; see on ainus küsimus käesolevas asjas. Minu meelest ei ole mingit takistust seadust välja anda, mis kindlaks määrab, et järgmine Riigikogu saab sõiduraha raudteepiletites, nii nagu käesolevas seaduseelnõus on ette nähtud. Minu arvates seda põhiseaduse § 51. mitte ei keela. Selles asjas oleme meie arvatavasti ühel meelel, et järgmise Riigikogu jaoks võib seda teha, sest see on põhiseaduse § 51-ga kindlasti lubatud. Nüüd jääb veel üle küsimus, kuidas käesolev seaduseelnõu muudab seda seaduseelnõu, mis eelmine Riigikogu käesoleva Riigikogu jaoks maksma pani. Seda oleks tarvis seletada ja seda on puudutatud. (Kõnelemine kohtadel.) Ma ootan ära niikaua, kui koha peal on oma asjaga valmis saanud.

Juhataja **A. Jürman**: (helistab) Palun rahu.

K. Virma (stp): Seda küsimust puudutas ainult rkl. Jõeäär. Tema arvab, et eelmise Riigikogu poolt antud seaduse ulatus ei olevat niisugune, nagu käesoleval seaduseelnõul. Rkl. Jõeäär ütleb, et see ulatus on teistsugune, aga keegi teine võib öelda, et see ulatus ei ole

teistsugune, ja nii võivad mõtted lahku minna. Ma ütlen, et kui meil praeguse korra juures makstakse teatud sõiduraha, siis Riigikogu ise iga aasta määrab riigi eelarves need summad kindlaks. Riigikogu, andes vastavaid seadusi, võib muuta raudteesõidu tariife. Sõidutariifid muutuvad meil kõik see aeg, ja seda on sündinud ka teise Riigikogu kestuse ajal. Kuidas teie siis nüüd sellest asjast üle saate. Kui öelda, et käesolev seaduseelnõu muudab neid aluseid, mis eelmise Riigikogu poolt antud, siis mina ütlen, et kogu Riigikogu kestuse ajal on need alused muutunud, ja sellega kujuneb küsimus üldse kahtlaseks, kas need muudatused siis suuremad või vähemad on, kui nüüd antakse Riigikogu liikmetele õigus saada sõiduraha sõidupiletites. See kahtlus läheb aga suuremaks, kui arvesse võtta, et ka vanematekogu korraldusel ja Riigikogu juhatause käsitusel on maksma pandud sisemine kord sõiduraha asjas, mis kindlaks määrab, kes seda raha saab. Selle korra järgi ei ole selge, kas näiteks see Riigikogu liige, kes elab Petseris, selle raha peab ära sõitma just raudteel ja istungjärgu vaheajal või mitte. Samuti ei ole selge ka see, kuidas see Riigikogu liige, kes Tallinnas elab, seda sõiduraha saama peab. Kas on see eelmise Riigikogu poolt kindlasti maksma pandud seaduses ette nähtud? Öelge mulle seda. Asja on tegeliku elu nõuetele vastavalt korraldatud, ja kui see nii on, siis tuleb ka uue seaduseelnõu puhul otstarbekohasust arvesse võtta. Minu meelest on prii sõidupiletite väljaandmine odavam riigile, kui Riigikogu kassast sõiduraha väljamaksmine. Kui see nii on, siis on see kitsendav kord ja ei ole sugugi takistuseks seda seadust maksma panna II Riigikogu kohta niisugusel kujul, nagu komisjoni poolt esitatud. (Vahelhüüe: Advokaadid sõidavad oma asju ajama.) No jah, vaadake, need advokaadid saavad kõiksugu imelikkude asjadega valmis, aga ega sellejuures ei saa mina midagi parata, aga mina tean, et Riigikogu liikmed saavad siit juhatause kassast, või kuidas selle kassa nimi on, sõiduraha, aga ei tarvita seda igakord kohe ära, vaat' seda ma tean, aga ma tean ka, et ta ei saa võib olla sellepärast oma valimisringkonda sõita, et tal aega ei ole sel ajal, kui ta selle raha saab. Tema võib aga selle raha eest ka siis teisel ajal sõita, see võimalus on temal, sest kui tal raha taskus on, ja ta jaksab seda alles hoida, siis sõidab ta sel ajal, kui talle see tarvis on. Kui kõneldakse nõndaviisi, et käesolev seadus tuntavalt muudab neid aluseid, millistel eelmise Riigikogu poolt on seadus välja antud, siis on see täitsa kahtlane seletus, ja kui Riigikogu käesoleva seaduse välja annab, siis ei või keegi tõendama tulla, kuidas tema suurendab või vähendab

riigi tulusid, või kulusid. Mingisugust vastolu põhiseadusega asjal ei ole, kui meie selle seaduseelnõu esitatud kujul vastu võtame.

(Sekretäri kohale asub abisekretäär **J. Piiskar**.)

L. Raudkepp (krst): Minu arvates teeb see paragrahv raskusi oma keele poolest. § 51 ütleb, et Riigikogu liikmed saavad sõiduraha ja tasu, mille suurus määratakse jne. Nüüd tuleb küsida, mille kohta see „mille“ käib. Kui tema käib mõlema nimisõna kohta, see tähendab „sõiduraha ja tasu“ kohta, siis igatahes on võimalus olemas meie grammatika järgi, et võiks öelda „millede“. (J. Hünerson, põl: See pole Eesti keel ega eestikeele grammatikal) Siis oleks täiesti kindel, et see asesõna käib mõlema nimisõna kohta. „Millede“ võiks praegusel juhtumisel väga hästi tarvitada; veel hiljuti rääkis inimest keeleteadlastega. Kui siin oleks öeldud „millede“, siis muidugi oleks siin arvatud „sõiduraha ja tasu“, aga et see nii ei ole, siis võiks arvamine tekkida, et see „mille“ käib ainult tasu kohta. Ja veel üks teine põhjus oleks, mis siin võiks rääkida selle seaduseelnõu vastuvõtmise poolt. Kuidas siis võib Riigikogu määrata sõiduraha suurust, kui sõiduraha määratakse raudteedel administratiiv korras ministeeriumi poolt, nii et siin igatahes oleks mõõduandev administratiiv korraldus teedeministeeriumist, ja Riigikogul ei oleks tarvis sõiduraha suurust määrata. Ma ei räägi selle seaduse vastuvõtmise poolt ega vastu, tahtsin ainult konstateerida, et selles paragrahvis teatud ebaselgused on, mis annavad võimaluse teda interpreteerida selles mõttes, et Riigikogu võiks määrata oma praegustele liikmetele sõidurahasid. Aga, nagu öeldud, ei räägi ma seaduse poolt ega vastu, vaid olen täiesti erapooletu.

(Sekretäri kohale asub abisekretäär **L. Raudkepp**.)

J. Jans (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Põhiseaduse § 51, mis puutub käesolevat küsimust, kõlab järgmiselt: „Riigikogu liikmed saavad sõiduraha ja tasu, mille suurus määratakse kindlaks seaduses, ja mida Riigikogu võib muuta ainult järgnevate Riigikogu koosseisude kohta.“ Et praegu arutamisel oleva seaduse vastu võtta võib eeldusega, et ta järgmise Riigikogu kohta maksuma hakkab, selle kohta vaidlust ei ole ja on juba siit kõnetoolilt seletatud, nii et küsimus on nüüd ainult selles, kuipalju käesoleva Riigikogu liikmed seda kasutada saavad. Ma juhin tähelepanu ühe sõna peale

selles põhiseaduse paragrahvis, mille ma praegu ette lugesin. Siin on öeldud, „mille suurus määratakse kindlaks...“ see tähendab, jutt on põhiseaduses Riigikogu liikmete sõiduraha suurusest. Sõiduraha, nagu see eelmise Riigikogu poolt määratud, on meile kõik kolm aastat maksetud, ja sellepärast on ainult küsimus, kas käesoleva seadusega suurendatakse selle sõiduraha, mida meie senni oleme saanud, arvet või mitte. Kui need sõidud, mis kavatsitava seaduse põhjal Riigikogu liikmed ette võtavad, aasta jooksul riigile kallimaks ei lähe, kui senine sõiduraha, siis ei ole mingisugust kahtlust, et eelolev seadus ka käesoleva Riigikogu kohta maksev võiks olla. Põhiseaduses ei ole öeldud, et sõidukulude aluseid muuta ei või, vaid põhiseaduse väljaandjad on tahtnud, et Riigikogu liikmed liiga suurt koormat iseenese huvides riigile peale ei paneks. Mina näen sellepärast, et käesoleva seaduse vastuvõtmiseks mingisuguseid takistusi praegu olla ei või, arvesse võttes ka käesoleva Riigikogu sõidurahasid. Küsimus on ainult tema tarvitamise juures, et priisõidud mitte riigile kallimaks ei läheks, kui on need sõidud, mida

Riigikogu liikmed tegid sõidurahade arvel, mida meile senni makseti. Mis puutub nüüd kartusesse, et, nagu siin tähendati, esimeses jões advokaadid neid sõituseid kurjasti hakkavad tarvitama, siis peab ütlemale, et oli raske üldse ka senniste sõitude jaoks antava tasu tarvitamist kontrollida, kas Riigikogu liige oma sõiduraha erahuvides ära kasutas, või andis ta need summad, mis ta sõitude jaoks saanud, oma elukutse huvides välja. Ma võin öelda, et iga Riigikogu liige ka oma elukutselisi ametikohuseid täites Riigikogu liikme ülesandeid täita võib, sest rahvaesitajate ülesanne on oma igapäevase tegevuse kõrval tuua seadusandlusesse rahva soovid ja tahtmisi ja neid siin maksuma panna. Kui öelda, et rahvaesitajad peavad oma elukutse maha jätma ja rohelise laua taga istuma ning seadusi välja andma, siis ei kujuneks meie Riigikogu millegi poolest paremaks, kui oli endine veneaegne ametkond või bürokraatlik aparaat. Mina leian, et meie Riigikogu ongi juba teatud mõttes bürokraatliku ilme omandanud, ta ei ole enam tõsine rahvaesitus, sest Riigikogu liikmed elavad suurelt osalt seadusandlusest ja rahvast näevad ligemalt ainult kihutuskoosolekutel. Niisugune olukord ei vasta üldse rahvaesituse mõttele.

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (stp): Lugupeetud härrad rahvaesitajad! Mõlemad eelkõnelejad Riigi-

kogu liikmed härrad Virma ja Jans põhjendasid käesoleva seaduseelnõu vastuvõetavust ja põhiseadusega kooskõlas olemist sellega, et käesolev seaduseelnõu ei muuda sõiduraha suurust, kuna aga põhiseadus keelab ainult sõiduraha suuruse muutmist. (K. Virma, stp: Ka vähenemist!) Härra Virma tähendab, et sõidurahasid ei tohiks suurendada ega vähendada. Mina leian, et käesolev seadus mõlemat teeb. (K. Virma, stp: Tehke tõeks!) Seda on väga kerge tõeks teha. (M. Martna, stp: Ei kuule mitte midagi!) Ja see ei ole minu süü, et härrad omavahel nii valjusti räägivad.

Juhataja **A. Jürman**: Palun rahu, kõnelejat ei ole kuulda!

A. Jõeäär (stp): Suurus ei ole I Riigikogu poolt vastuvõetud seaduses kindlaks määratud rahas, vaid seal määratakse kindlaks alused, mille järgi sõiduraha välja maksetakse. I Riigikogu poolt vastuvõetud sõiduraha seaduses on ka kindlaks määratud aeg, millal sõiduraha antakse, see on istungjärgude vaheajaks, kuid praeguse seaduse järgi võidakse sõita mitte ainult istungjärgu algul või selle lõpul, vaid kaks-kolm kord päevas, nagu vajadus on. See on enesest võib olla väga soovitatav, kuid ta on vastolus põhiseadusega ja muudab praegumaksvas tasuseaduses ettenähtud aluseid. (J. Hünerson, põl: Katsuge Saaremaa raudtee rutem valmis teha!) Noh, härra Hünerson, kui Teie arvate, et keegi isiklikust seisukohast otsustab, siis otsustate Teie vist enda järele. Minul, niihästi ka mõnel teisel isikul, ei ole midagi selle vastu, kui saab prii sõita. Minul tuleks ehk rohkem sõitusid teha, kui Teil, härra Hünerson. (J. Hünerson põl: Mul ei ole aega sõita, ma pean tööd tegema!) Sellelt seisukohalt välja minnes ei vaidle mina selle seaduse vastu, vaid mina vaidlen ta vastu oma sisemise õiglustunde pärast.

Teine väide, mida härra Virma ette tõi, oli see, et see seadus koguni vähendab sõiduraha suurust. Härra Virma ütles veel, et Riigikogu kassast võivad määratud sõiduraha välja võtta, ilma et pruugiks sõita. Minu arvates on see võimatu. Kui Riigikogu liige võtab kassast raha välja sõidurahana, siis peab ta arve esitama. Kui ta aga sõiduraha välja võtab, ise aga ei sõida, arve aga ometi esitab, siis on see võltsitud arve ja selle eest peab ta vastutust kandma. Ma tean Riigikogu liikmeid, kes ei sõida ja sellepärast sõiduraha väljavõtmata jäta- vad. Sellepärast ei või öelda, et Riigikogu liikmed saaksid kassast sõiduraha, ilma et nad sõita pruugiksid.

Rkl. härra Raudkepp tähendas, et „mille“ käib ainult palga, mitte aga sõidu kohta. Kui käiks mõlema kohta, siis peaks ütlema „milled“. Mina arvan, et „milled“ meie keeleteadlaste poolt tarvitusele võetud ei ole, ja kui mõte on väljendatud kahe sõna, see on palga ja sõidu kohta, siis küsitakse lihtsalt „mille“. Seda on ka I Riigikogu niiviisi aru saanud ja selle järele ka seaduseelnõu vastu võtnud.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **A. Jõeäär**: Komisjoni nimel pean ma nende põhjendustega ühinema, mida üldkomisjoni enamus pooldab ja mida siin on ette toonud härrad Riigikogu liikmed Jans, Virma ja Raudkepp, kes selle seaduse vastuvõtmise poolt kõnelevad. Üldkomisjoni nimel teen ma, kui komisjoni esimees, ettepaneku seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Jürman**: Hääletamise korra kohta on sõna rkl. Kornel'il.

K. Kornel (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu arvamise järele ei saa meie sarnaseid küsimusi nii arutada, nagu meie seda teeme. Oleks pidanud selles küsimuses enne vanematekogus kokku lepitama. Praegu on arutamine sarnaseks kujunenud, et tema head muljet ei jäta. Mina teen ettepaneku, see küsimus päevakorrast ära võtta ja vanematekogule seisukoha võtmiseks anda.

Juhataja **A. Jürman**: Seda ettepanekut ei saa hääletamise korra kohta teha. Komisjoni poolt on ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. Teiselt poolt on asutud hoopis eitavale seisukohale, ja seda otsustavad Riigikogu liikmed ise hääletamisel.

Rkl. Kornel'i poolt on ettepanek, seaduseelnõu enne hääletamist vanematekogule läbi vaatamiseks anda. Selle ettepaneku kohta võivad saada sõna kaks poolt ja kaks vastu.

A. Jõeäär (stp): Mina arvan, et selle ettepaneku vastuvõtmine raskusi ei peaks sünnitama. Kui Riigikogu leiab, et vanematekogu peab selle seaduse enne läbi arutama, siis võib Riigikogu vaheaja teha ja vanematekogu kokku kutsuda. (J. Tõnisson, rhv: No mis Teil nüüd siin põlema on läinud!) Ei põle mitte midagi, härra Tõnisson, kuid ma räägin ainult sellest seisukohast, et sarnast ettepanekut võib üldse hääletamisele panna. Millal vanematekogu kokku tuleb, see on minule täiesti ükskõik, kas minupoolest või III Riigikogu ajal.

Juhataja **A. Jürman**: Panen rkl. Kornel'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 22 häält ja vastu — 45 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb ettepanek, seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu I ja II lugemise vahel 3-päevalisest vaheajast mitte kinni pidada.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Ettepanek on nähtava enamusega vastu võetud.

6. „Esimeselt juurdeveo raudteede seltsilt Venemaal“ Eesti vabariigi piirides olevate raudteede riigile väljaostmise seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **J. Zimmerman** (loeb): Esimeselt juurdeveo raudteede seltsilt Venemaal (Первое общество под'ездных железных путей в России) Eesti vabariigi piirides olevate raudteede riigile väljaostmise seaduse täiendamise seadus.

Üldkomisjoni kaasaruandja **A. Jõeäär**: Riigikogu andis käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel üldkomisjoni nende küsimuste selgitamiseks, mis Riigikogus seaduseelnõu esimesel lugemisel üles tõsteti härrade Riigikogu liikmete Johanson'i, Veberman'i ja Pool'i poolt. Neist küsimustest olid puht juriidilise iseloomuga, mis kuulusid üldkomisjonis selgitusele, järgmised: 1) Kas on praeguse seltsi esitus, kellega kokkulepet sõlmitakse, seaduslik, „Esimese juurdeveo raudteede seltsi Venemaal“ esitaja ja õigustatud kokkulepet sõlmima.

Teiseks, kuidas on kindlustatud nende aktsionääride huvid, kelle aktsiad on kaotsi läinud, kas Venemaale jäänud jne. ja kes selle tõttu ei ole suutnud omi õigusi maksuma panna, ja kuidas kooskõlastada käesoleva küsimuse lahendamist üldkomisjonis arutamisel olevate seaduseelnõudega, a) veneaegsete aktsiate ja osatähtede registreerimise ja b) „nimeta väärtpaberite õiguste kaitse“ kohta. Esimese küsimuse lahendamisele asudes avaldati komisjoni poolt arvamist, et Riigikogul üldse vaja ei ole sarnast küsimust kaaluda, kuna see tema, kui seadusandliku asutuse ülesanne ei ole. Sarnastes küsimustes selgusele jõudmine peaks kuuluma Vabariigi Valitsuse, kui teise lepingu sõlmija poole, kompetentsi. Komisjon tuli

arvamisele, et Vabariigi Valitsus peab selles küsimuses selgusele jõudma, vastavalt tegutsema ja selle tagajärgede eest ka vastutama. Küsimuse sisulise vastamise raskust ja seda lühikest tähtaega silmas pidades, mis selle küsimuse selgitamiseks olemas, nimelt otsustas Riigikogu, see seaduseelnõu anda esimese ja teise lugemise vahel üldkomisjoni ja ühtlasi võttes otsuse vastu, esimese ja teise lugemise vahel kolmepäevalisest tähtajast mitte kinni pidada. Seda lühikest aega silmas pidades jõudis üldkomisjon otsusele, et esimest küsimust, mida ma siin nimetasin, võimatu on niisuguse lühikese tähtaja jooksul selgitada. Siinjuures pidas komisjon tarvilikuks juhtida tähelepanu asjaolu peale, et praeguse seltsi põhikiri registreeritud ja „Riigi Teatajas“ välja kuulutatud hiljem kui raudtee väljaostmise seadus vastu võetud.

Sama küsimuse arutamisel kerkis üles küsimus, kas üldse vaja on sarnasel kujul, nagu see seaduseelnõu Vabariigi Valitsuse poolt esitatud ja rahaasjanduse komisjonis vastu võetud, seda Riigikogus vastu võtta, ja kas üldse tarvilik on, seadusandliku tehnika seisukohalt välja minnes, kokkuleppe tingimusi seadusandlikul teel kindlaks määrata, sest selle seaduse §§ 4 ja 5, mis rahaasjanduse komisjon esitas, kõnelesid kokkuleppe tingimustest, maksutähtaegadest jne. Üldkomisjon asus selles küsimuses eitavale seisukohale järgmistel kaalutlustel: 4. augusti 1923. aasta seadusega on otsustatud raudtee riigile välja osta ja selleks on Vabariigi Valitsust, teedeministrit volitatud, ning vastav eelkrediit, tarvilik summa, on selleks määratud. Kui vahepeal peaks olema tekkinud vajadus rohkem välja maksta, kui seaduseelnõus selleks krediiti oli määratud, siis ei ole selle jaoks muud vaja, kui ainult § 3. tähendatud väljaostu summat suurendada määrani, mille käesoleval ajal rahaasjanduse komisjon, kui selles küsimuses kompetentne Riigikogu komisjon, tarvilikuks on tunnistanud. Seaduse täiendamine aga 4. ja 5. paragrahviga oleks täiesti üleaarne, sest kokkulepet seadusandlikul teel kindlaks määrata ei ole vaja. Ilma selletagi on arusaadav ja loomulik, et kõigepealt riigi nõudmised tulevad kinni pidada kokkulepitud summadest ning riigi sissetulekute arvele anda. Sealjuures tõsteti komisjonis üles küsimus, kas on valitsusel õigus kokku leppida väljaostusummade tasumise üle sularahas, kuna kontsessiooni § 19. on ette nähtud, seda maksu tasuda 4% paberitega. Komisjon jõudis otsusele, et selleks takistusi ei ole, sellepärast et 4. augusti 1923. aasta seaduse § 3. tekst ja motiivid, mis selle seaduse vastuvõtmise aluseks olid, lubavad tasu sularahas välja maksta.

Teatud vastolu on olemas 4-da augusti 1923. a. seaduse §§ 1. ja 3. vahel. § 1 määrab kindlaks, et tuleb tasuda kontsessioonis ettenähtud alustel, ja üheks aluseks on protsentpaberite väljaandmine, kuna § 3 määrab kindlaks raha summa. Seda vastolu tuleb selgitada, ja selle kohta asus üldkommisjon seisukohale, et kontsessiooni § 19. see osa, mis puutub 4% väärt-paberitega tasumisesse, ära muudetud on, sest seaduse väljaandmise ajal ei olnud Eesti vabariigis sarnaseid väärt-paberid olemas, ja seaduses puudub volitus niisuguste protsendiliste paberite väljaandmiseks. Siis avaldati riigikontrolööri poolt komisjonis arvamist, et Vabariigi Valitsusel praegumaksva seaduse järgi puudub võimalus kokkuleppe teel väljaostuhinda välja maksta ja tasu kindlaks määrata, mis peab kindlasti sündima kontsessiooni § 19. ettenähtud alustel. Kohtuministeeriumi esitaja seletas, et käesolev seaduseelnõu on peaaesjalikult selleks esitatud, et valitsusele võimalust anda väljaostuhinda kindlaks määrata, mitte kontsessiooni alusel vaid kokkuleppe teel. Seda ei olnud aga seaduseelnõu seletuskirjas ette toodud, ja sellepärast ei teadnud üldkommisjon enam seisukohta võtta. Kui aga üldkommisjon küsimuse arutamisele asudes arutas, kuidas seda sihti seaduses väljendada, leidis ta ainsa võimaluse selleks seaduse § 3-dat teise lõikega täiendada, mis järgmiselt kõlab: Selle summa piirides on Vabariigi Valitsusel õigus väljaostuhinda ja tasu kokkuleppe teel kindlaks määrata. Sellega oleks see siht, mida taheti tabada seaduseelnõu esitamise, kätte saadud. Mis puutub küsimusse, kuidas viisi on kindlustatud nende aktsionääride huvid, kes ei ole oma õigusi selle tõttu maksuma saanud panna, et nende aktsiad ühel või teisel teel kaotsi on läinud, siis peab selle kohta tähendama järgmist: üldkommisjoni vastavas alamkommisjonis on praegu arutamisel 3 eelnõu, mis käsitavad aktsiatesse puutuvaid küsimusi. Esimene nendest, Eesti-Vene rahulepingu põhjal Vabariigi Valitsusele üleantud väärt-paberite tagasiandmise seadus on üldkommisjoni poolt põhimõttelikult vastuvõetavaks tunnistatud. Teine seaduseelnõu: nimeta väärt-paberite kaitse kohta, on alamkommisjonis lõpulikult vastu võetud, kuid selle tõttu, et see ühenduses on teiste, lõpulikult senni läbivaatamata seaduseelnõudega, veel üldkommisjonile esitamata. Selle seaduseelnõu järgi võidakse kohtu kütse korras veneaegsete hävinenuks tunnistatud väärt-paberite asemel uute väljaandmist nõuda. 3. seaduseelnõu: veneaegsete aktsiate ja osatähtede registreerimise seaduseelnõu on alamkommisjonis teisel lugemisel. Selle eelnõu järgi kaitstakse aktsionääride, kel aktsiad on kaduma läinud, huvisid sellega, et kohustatakse

kõiki aktsiaid kahe aasta jooksul registreerima. Registreerimata aktsiate kohta käivad õigused määratakse enam-pakkumisele ja saadud summa deponeeritakse Eesti panka, kes 10 aasta jooksul on kohustatud summa aktsiate ettenäitajale välja maksuma. Käesolev seaduseelnõu ei vaja kooskõlastamist nende eelnõudega, kuna need eelnõud seaduseks saamisel tingimata mõjuvad ühetaoliselt kõigi kaotsiläinud aktsiate omanike kaitseks. Seaduse pealkirjas võttis üldkommisjon ette paranduse, jättes sealt välja venekeelsed sõnad: „(Первое общество под'ездных железных путей в России).“ Üldkommisjon arvas seda küllalt olevat, kui seaduse esimeses osas seaduse pealkiri täpselt ära tuuakse, kuna vastasel korral pealkiri ülearu pikaks muutuks. Üldkommisjoni nimel teen ettepaneku, seaduse pealkiri vastu võtta sarnasel kujul, nagu ta Riigikogu liikmetele üldkommisjoni ettepanekuna paljundatult kätte on saadetud, nimelt järgmiselt: „Esimeselt juurdeveo-raudteede seltsilt Venemaal“ Eesti vabariigi piirides olevate raudteede riigile väljaostmise seaduse muutmise seadus.“

K. Virma (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Seaduse pealkirjade vahe kahe komisjoni redaktsioonis seisab sisuliselt selles, et rahaasjanduse komisjoni redaktsioonis on öeldud: seaduse „täiendamise“ seadus, kuna üldkommisjoni redaktsioonis — seaduse „muutmise“ seadus. Juba rahaasjanduse komisjonis oli arutamisel küsimus, kas mitte ei peaks seaduse pealkirjas ütleva „täiendamise“ asemel „muutmise“. Kuna nüüd, kui üldkommisjon seda küsimust on kaalunud, näib, et „täiendamise“ asemel peaks siiski olema „muutmine“, sest selle seaduse sisu on kokkuleppe, kuna omal ajal väljaostu seaduses oli aluseks kontsessiooni § 19., nüüd aga on nii rahaasjanduse kui ka üldkommisjoni redaktsioonis aluseks võetud kokkuleppe võimalus. See igatahes muudab endist seadust, ja sellepärast toetan mina üldkommisjoni poolt pealkirjas tehtud parandust.

Juhataja **A. Jürman**: Aruandja lõpu sõna ei tarvita. Pealkirja kohta on esitatud kaks paralleel-ettepanekut: 1) rahaasjanduse komisjoni poolt ja 2) üldkommisjoni poolt. Panen hääletamisele pealkirja üldkommisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Panen hääletamisele pealkirja rahaasjanduse komisjoni redaktsioonis. (Hääletatakse.) Üldkommisjoni ettepanek on saanud poolt 31 häält, rahaasjanduse komisjoni ettepanek — ühtki. Kuna kumbki ettepanek absoluutset enamust ei ole saanud, tulevad mõlemad ettepanekud hääletamisele „poolt“ ja „vastu“.

Esiteks tuleb hääletamisele üldkommissjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Teiseks tuleb hääletamisele rahaasjanduse komisjoni redaktsioon. (Hääletatakse.) Üldkommissjoni ettepanek on saanud poolt 31 häält, vastu — ühtki; rahaasjanduse komisjoni ettepanek pole ühtki häält poolt saanud, seega on pealkiri üldkommissjoni poolt esitatud kujul vastu võetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb):

I.

„Esimeselt juurdeveo raudteede seltsil Venemaal“ (Первое общество под'ездных железных путей в России) Eesti vabariigi piirides olevate raudteede riigile väljaostmise seadus („R. T.“ 1923. a. nr. 106 — seadus nr. 87) täiendatakse järgmiselt:

§ 4. Kokkuleppel tähendatud raudteede seltsiga määratakse nimetatud raudteede väljaostu hinnaks kaksada nelikümmend seitse miljonit, seitsesada viiskümmend kaheksa tuhat, kakskümmend viis marka (Mrk. 247.758.025), missugusest summast arvatakse maha üksada neliteist miljonit, seitsesada viiskümmend kaheksa tuhat, kaskümmend viis marka (Mrk. 114.758.025.—) riigi nõudmiste katteks ja seltsile maksetakse välja üksada kolmkümmend kolm miljonit marka (Mrk. 133.000.000).

§ 5. Seltsile väljamaksetava summa väljamaksmist teostatakse ühekaheksandikkudes osades järgmiselt: 16.625.000 makstakse välja 15. detsembril 1925. a. ja järgmised samasuured osad iga kolme kuu möödumisel, nimelt 15. märtsil, 15. juunil, 15. septembril ja 15. detsembril 1926. a., 15. märtsil, 15. juunil 1927. a. ning lõpusoa 15. septembril 1927. a.

Kaasaruandja **A. Jõeäär**: Põhjustel, mis pealkirja arutamisel ette kandsin, teen ma ettepaneku, seaduseelnõu I osa järgmisel kujul vastu võtta:

„I.

„Esimeselt juurdeveo raudteede seltsil Venemaal“ (Первое общество под'ездных железных путей в России) Eesti vabariigi piirides olevate raudteede riigile väljaostmise seaduse („R. T.“ 1923. a. nr. 106 seadus nr. 87) § 3 pannakse maksmata järgmises redaktsioonis:

§ 3. Nimetatud raudteede väljaostmiseks ja veereva koosseisu ning materjaalide eest tasu maksmiseks määratakse krediiti 247.758.025 marka.

Selle summa piirides on Vabariigi Valitsusel õigus väljaostu hinda ja tasu kokkuleppe teel kindlaks määrata.“

Rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud §§ 4 ja 5 tagasi lükata.

K. Virma (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina isiklikult leian, et see redaktsioon, mis rahaasjanduse komisjoni poolt on esitatud, õigem ja täpsem oleks, asi oleks täitsa selge. Mina katsusin niipalju kui võimalik üldkommissjoni koosolekutest osa võtta ja kuulsin seal motiive, mis seaduse arutamisel ette toodi. Peamotiiv, mis komisjoni liige härra Hasselblatt niipalju, kui mina aru sain, ette tõi — härra Hasselblatt, ma palun parandada mind, kui ma eksin — seisis selles, et seadusega ei pea korraldusi tegema, vaid seadus peab õiguse andma korralduste tegemiseks. Asutus, kes peab korraldusi seaduse alusel tegema, oleks Vabariigi Valitsus. Sarnane oli see peamotiiv, mis pärast vastav üldkommissjoni redaktsioon kujunes. Seadus rahaasjanduse komisjoni redaktsioonis määrab aga kindla korra ära, seal ongi see tuum ja vahe. Sisus ei ole mitte vahet. Kui ma eksin, siis palun härra Hasselblatt'i mind parandada, aga ma arvan, et ma vist ei eksin. Kui see nii on, siis võib ju üldkommissjoni redaktsiooniga sedasama kätte saada, mida ka esimese redaktsiooniga kätte saada tahetakse.

Kui aga seadus niisugusel kujul vastu võtta, nagu üldkommissjon ette paneb, siis võivad mõned arusaamatused tekkida. Üldkommissjon pidi väga ruttu oma töö tegema, sest asjaga oli kiire ja sellega on seletatavad vastavad puudused. Minule näib, et I lõikes § 3-da muutmise juures, kus on öeldud „...määratakse krediiti 247.758.025 marka,“ see õige kord ja viis ei ole. Kui öeldakse ühes seaduses, et määratakse krediiti nii- ja niipalju, siis ei ole sellega midagi öeldud, sest see ei ole lisaelarve, ja sel alusel ei saa valitsus midagi teha. Mina arvan, et valitsus selle põhjal mingisuguseid väljamaksmisi ei saa teha, see oleks ühekülgne seadus. Teisest küljest ei ole seda krediidi määramist tegelikult tarviski, sest kui kokkuleppele jõutakse, millega tänavu aasta tuleks $\frac{1}{8}$ kogu summast väljamaksmisele, siis on selleks väljamaksmiseks valitsusel juba eelmistel aastatel eelarve-korras lubatud krediidid olemas, nimelt 1924. a. lisaelarve korras on lubatud 100.000.000 marka operatsioonifondi kitsarööpalisele raudteele. Ja nagu vastavast seletuskirjast näha, on operatsioonifondi hulgas üks summa, mis materjaalide väljaostmiseks lubatud. Nagu nüüd olemasolevate andmete järgi teada, on neid materjaale üle 18 miljoni väärtuses, või umbes selle ümber, aga väljaostmise summa $\frac{1}{8}$ teeks ainult 16 miljonit välja. Järelikult on valitsusel praegu olemas eelarve-korras lubatud summa,

millega ta võiks teostada esimese osa ette pandud kokkuleppest. Nii et krediidi lubamise suhtes mingisugust praktilist tarvidust ei ole. 1926. a. kohta asja teostamise jaoks võib valitsus esineda vastava ettepanekuga Riigikogus eelarve-korras jne. Mida aga praegune seadus lubama peaks, on see, et valitsusele peaks antama luba kokku leppida ette pandud summa piirides. Sellepärast teen ma parandus-ettepaneku, § 3., mis üldkommisjoni poolt ette pandud, redigeerida järgmiselt: „Nimetatud raudteede väljaostmise ja veereva koosseisu ning materjaalide eest tasumaksamise asjas on Vabariigi Valitsusel õigus väljaostu hinda ja tasu kokkuleppe teel kahesaja neljakümne-seitsme miljoni seitsmesaja viiekümnekaheksa tuhande kahekümneviie marga (Mrk. 247.758.025) piirides kindlaks määrata.“

Nimelt peab valitsusel õigus olema kindlaksmääratud summa piirides kokkulepet teostada. Üldkommisjon ütleb ka, et valitsusel on kokkuleppe teel õigus kindlaks määrata selle summa piirides väljaostu hinda ja tasu. Minu ettepanek oleks aga, et kokkuleppe ulatus ei tohi mitte minna üle selle summa, see on see vahe, misjuures krediidi määramist üldse tarvis ei ole. Tarvis on kokkuleppe õigus ja selle piir kindlaks määrata. Minu ettepanekus on öeldud, et kokkuleppe teel võib väljaostu teostada ja ka kokkuleppe ulatus on kindlaks määratud, seega, arvan mina, oleks kätte saadud kõik, mis üldkommisjon on tahtnud kätte saada. Seda kahtlast kõnekäanu: määratakse krediiti nii- ja niipalju, seda ei ole tarvis seadusse võtta.

Ma veel kordan, et ei ole takistust väljaostu teostamiseks ka siis, kui rahaasjanduse komisjoni ettepanek vastu võetakse, aga ma tõin ette ka juristide arvamisest üldkommisjonist, mis seda küsimust teisest küljest käsivad. Ma palun ka üldkommisjoni aruandjat vaadata, kas on võimalik minu poolt ette pandud parandust teha üldkommisjoni redaktsioonis, mis tarvilik siis, kui seda kuju tahetakse vastu võtta.

Juhataja A. Jürman: Sõna on rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (stp): Ma ei taha praegu sõna võtta seaduse redaktsioonide kohta, vaid summa kohta, mis käesolevas seaduses tähendatud, ja see summa figureerib igas ettepanekus niihästi rahaasjanduse komisjoni ettepanekus, üldkommisjoni ettepanekus ja ka rkl. Virma ettepanekus. See summa tuleb fikseerida kõigis ettepanekutes. Ma panen ette, § 3-das ettenähtud summa 247.758.025 marka asemele võtta 144.000.000 mk. Seda järgmistel põh-

justel: Käesoleva seaduse siht on valitsusele ära määrata piiri, kui kaugemale võib minna. Ma leiain, et siin ei ole mingisugust vajadust piirid kõrgemaks määrata kui 144 miljonini. Ma arvan, et siis on kaunis rohkesti vastu tulnud teisele lepinguosalisele poolele. Omalalal esitati väljaostu seaduseelnõu II Riigikogule ja selle seletuskirjas leiame meie järgmised kalkulatsioonid: Pärnu-Tallinna kitsarööpalise raudtee väljaostmisel tuleksid kanda järgmised kulud: 1) tee- ja veereva koosseisu omandamiseks, kus on välja mindud 1922. a. puhaskasust Mk. 1.634.877,62, millest maha arvatud obligatsioonide kustutamiseks ja protsentide tasumiseks 395.000 marka. Järele jäänud summa kapitaliseeritaks 4%-ga ja saadud summast maha arvatud endised Vene võlad 656.368 marka, jääb järele 30.500.000 marka.

See on summa, mis kontsessiooni § 19. alusel tuleks riigil välja maksta. Härra riigikontrolöör avaldas arvamist, et kalkuleerimist sama § 19-da põhjal võib ka niiviisi toimetada, et riigil üldse pennigi ligi maksta ei tuleks. Kuid kui meie võtame aluseks selle summa, mis seletuskirjas omal ajal ette toodud ja mis Riigikogu poolt juba kord on aktsepteeritud, siis arvan, et võime sellega leppida. Kui kord summa on välja rehkendatud, siis tuleb ta välja maksta, ja oleme sellega nõus. Aga vahepeal ei ole midagi muutunud. Ei tule rohkem maksta, sest kontsessioon, mille alusel maksmist toimetatakse, on samane. Puhaskasu, mille põhjal seda välja arvatakse, on 1922. a. Järelikult ei ole meil mingisugust vajadust suurema summa peale kokku leppida. Tuleb aga veel juurde maksta kütte ja teiste tagavarade ning materjaalide eest. Selleks on Vabariigi Valitsuse eelnõus ette nähtud 35 miljonit marka. Teen ettepaneku, seda summat suurendada, võtta mitte nii, nagu seletuskirjas ette nähtud — 35 miljonit marka, — vaid võtta üle 100 miljoni marga, et Valitsusel oleks võimalik selle summa piirides kokku leppida. Tema võib ju ka vähem välja maksta, kui see võimalik on. Minu ettepanek oleks maksimumiks, millest valitsus üle minna ei või. Valitsus, kui ta leiab selle kasuliku olevat, võib ju seltsi esitajatega läbi rääkida ka vähema summa maksmise üle ja neile selgeks teha, et nad ka kohtuteel rohkem ei saa, aga minu poolt ette pandud summa piirides võiks Riigikogu usaldada valitsust läbirääkimisi pidama. On ette näha, et asutused ette pandud summadega lepidavad, sest on küsimus, kas kohus neile rohkem mõistab. See küsimus on muidugi vaieldav ja selle kohta võivad muidugi juristide vahel lahk-
arvamised ette tulla ja väljarehkendamise juures võidakse summad üht kui teist viisi välja kalkuleerida. See on muidugi väga võimalik,

et nii üks kui teine pool riskeerib selle kokkuleppega teatud viisil, kuid vaevalt võib see selts Eesti riigilt kohtu teel rohkem nõuda, kui käesolevas seaduseelnõus on välja kalkuleeritud. Samuti kestab protsess miinimum 2—3 aastat, ja kohtukulud ise juba läheksid paarkümmend miljonit maksta. On ka ette teadmata, kelle kasuks protsess lõpeb, väga võimalik, et riigi kasuks, ja siis tuleb veel seltsil kohtu- ning asjaajamise kuludeks mõnigi miljon riigile juurde maksta. Mina arvan, kõigil neil põhjustel peaks Riigikogu, kui ta riigi kasusid silmas peab, minu poolt tehtud ettepaneku vastu võtma.

Juhataja A. Jürman: Faktiliseks märkuseks on sõna rkl. Virma'l.

K. Virma (stp): Faktilise märkusena tahaksin öelda, et selle kalkulatsiooni järgi, mille põhjal omal ajal väljaostu seaduse väljandmisel krediit määrati 140 miljonit, kujuneks niisugune seisukord, et seltsilt tuleks nõuda riigikassale mõnesuguse summa juurde-maksmist. Kui rkl. Jõeäär paneb ette oma summa, siis tuleb samasugune seisukord, ja kui võtta 144 miljonit, siis tuleks ka seltsil riigile maksta, mitte aga riigil seltsile. Nõnda parandatult ei ole käesolevat seadust üldse tarvis, sest endine seadus on küllaldane alus soovitud tagajärgedeks. Praegune seadus annab kokkuleppe võimaluse, kuid ainult kindla summa juures. Kui Riigikogu ei taha vastu võtta kokkuleppe piiriks võetud summat, siis ei ole sellel seadusel mingisugust mõtet.

Juhataja A. Jürman: Faktiliseks märkuseks on sõna rk. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (stp): Faktilise märkusena pean tähendama, et sarnasel korral, kui minu poolt tehtud ettepanek vastu võetakse, siis tegelikult võimalik on seda küsimust kaaluda, kas seltsil tuleb lisa maksta või mitte, sest nagu seletuskirjast näha, on üks summadest, mis riik nõuab, väga vaieldav, nimelt see 20-protsendiline maks kaupade veohinnast 1919. aastast saadik, mida on võetud tariifi alusel. Seltsi äranäitamise järgi pidi see summa — 73.446.000.— olema vastolus kontsessiooniga. Minu arvates ei ole see riigi nõudmine mitte kontsessiooniga vastolus. On seltsil selle summa peale õigus, siis võib ju selts selle summa piirides tasu saada, sest Vabariigi Valitsus võib ju ka sellest summast seltsi kasuks loobuda.

Teedeminister O. Amberg: Austatud Riigikogu liikmed! Selles asjas on peasi, et kokkulepet saada, ja kokkulepe on just sel

alusel võimalik, nagu see minu eelkäija rkl. Virma poolt esitatud eelnõus ette nähtud. Kui meie jääksime härra Jõeäär'i ettepaneku juurde, siis kokkulepet ei saa, ja asi läheb kohtusse ning on suur küsimus, kumb pool siin võidab. Selle küsimuse kallal on mitmed juristid pead murdnud, ja suurem jagu on arvamisel, et sel juhtumisel tuleb riigil rohkem maksta. Ma toonitan veel kord seda, et kokkuleppe alusel on see seadus endise valitsuse poolt välja töötatud, ja minu arvates tuleb sellest kokkuleppest kinni pidada. Ma palun, et Riigikogu selle seaduse kinnitab niimoodi, nagu ta endise valitsuse poolt esitatud.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja J. Zimmerman: Rkl. Jõeäär arvab, et ehk on võimalik seda raudteed odavamalt kätte saada. See raudtee on hinnatud hoolekandekohtu poolt 697.888.442 marga peale. Raudteevalitsus hindab seda raudteed ise ühe miljardi 338 miljoni peale. Täpset hindamist ei saanud rahaasjanduse komisjon muidugi mitte ette võtta. Valitsus seletas rahaasjanduse komisjonis, et ta on seltsiga kokku leppinud raudteehinnas 133 miljoni peale. Härra teedeminister Virma arvas, et vähemaga ei saa läbi, ja sellepärast on rahaasjanduse komisjon selle summa lubanud. Mis puutub üldkomisjoni ettepanekusse, siis kui härra Virma parandus selle ettepaneku juurde vastu võetakse, siis on ta täiesti sarnane rahaasjanduse komisjoni ettepanekuga, ja mina võin rahaasjanduse komisjoni nimel sellega ühineda. Kuid kui seda parandust vastu ei võeta, siis palun lahus hääletada rahaasjanduse ja üldkomisjoni ettepanekud.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on kaasaruandjal.

Kaasaruandja A. Jõeäär: Mina olen vahepeal selle üle läbi rääkinud üldkomisjoni liikmetega, kes seda küsimust on arutanud, ja arvan, et ma ei astu oma võimupiiridest üle, kui ma üldkomisjoni nimel ühinen rkl. Virma parandusega, sest see parandus annab sisuliselt just sedasama, mida üldkomisjon selle seadusega kätte tahtis saada, tema määrab selle maksimumi, milleni valitsus võib minna. Seda mõtet tahtis üldkomisjon väljendada. Sarnasel kujul, nagu see seadus rahaasjanduse komisjoni poolt on esitatud, ei ole ta sugugi vastuvõetav, sest § 4-s on juba ette kirjutatud kokkuleppe tingimused ja kõiksugu aritmeetilised kokku- ja mahaarvamised, mis seaduses täiesti ülearused on. Selle tõttu ühinen mina

üldkommissjoni nimel rkl. Virma parandus-ettepanekuga.

Juhataja **A. Jürman**: Seaduseelnõu esimese osa kohta on rkl. Virma poolt tehtud parandus-ettepanek; sellega on ühinenud üldkommissjoni aruandja. Kui keegi ettepaneku lahus hääletamist ei nõua, siis ta eriti hääletamisele ei tule. Peale selle on esitatud parandus-ettepanek rkl. Jõeäär'i poolt, võtta summa 247.758.025 asemele 144 miljonit. Rahaasjanduse komisjoni aruandja ühineb üldkommissjoni redaktsiooniga, kui rkl. Virma parandus vastu võetakse. Üldkommissjoni kaasaruandja ühineb rkl. Virma parandusega — seega jääb järele üksainus redaktsioon ning langeb ära rahaasjanduse komisjoni ettepanek. Panen hääletamisele rkl. Jõeäär'i ettepaneku. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb seaduseelnõu esimene osa üldkommissjoni redaktsioonis ühes rkl. Virma parandusega. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu I osa vastu võetud.

Aruandja **J. Zimmerman** (loeb): II. Käesolev seadus hakkab maksma tema vastuvõtmisega.

Kaasaruandja **A. Jõeäär**: Üldkommissjon on selle seaduse osa poolt.

Juhataja **A. Jürman**: Rahaasjanduse ja üldkommissjonil on ühine ettepanek seaduseelnõu II osa kohta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on II osa vastu võetud.

7. Riigi 1925. a. Rahaasjanduse komisjoni aruandja K. lisaelarve nr. 2 misjoni aruandja K. — I lugemisel. Kornel: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva 1925. a. lisaelarve nr. 2 on umbes $\frac{3}{4}$ osas juba tuttav, on eelkrediidi seadusega juba vastu võetud. Sellepärast ei ole minul põhjusi tema juures pikemalt peatuda. Peatun ainult paari sõnaga suuremate summade juures, mille üle komisjonis vaieldi, ja see on raudteevalitusele krediidilubamine leheküljel nr. 31. Siin on ette nähtud Tallinna raudtee tunnelite ja nendega ühenduses olevate tööde lõpetamiseks 18 miljonit. See küsimus tekitas komisjonis ägedaid läbirääkimisi; samuti oli palju vaidlusi § 5. ettenähtud 7.950.000 marga kohta, mis määratud sõja tagajärjel tekkinud kahjude katteks. Tehti ettepanek, need summad maha kustutada, ja seda ettepanekut põhjendati sellega, et on nõutud osalist krediiti Tallinna

raudteesõlme ümberehitamiseks. Komisjoni enamus, arvesse võttes härra rahaministri mõjuvaid seletusi ja samuti raudteevalituse seletusi, jõudis otsusele, et siin tegemist on hädatarvilikkude töödega just raudtee julgeoleku mõttes. § 15. tunnelite asi ei ole seotud Tallinna raudteesõlme ümberehitamisega laias ulatuses, vaid hädatarvilikkude töödega, et liikumist korraldada ja et Tallinn saaks parema ühenduse Pelgulinna. Selle peale ei saa vaadata, nagu oleks see seotud Tallinna raudteesõlme laialdase ümberehitamisega, mis maksma läheks 400—500 miljonit. Kui on tehtud ettepanek neid summasid kustutada, siis ei saa tõesti sellega päri olla, sest siis jääksid need tunnelid õhku rippuma, mis takistaks raudteedel liikumist. Peale selle on nende tööde edasijätkamise üheks motiiviks see, et töötatööliste tööd anda. Omal ajal juhiti Riigikogu tähelepanu selle peale, et soovitav ei ole ebaviljakaid ja kunstlikul teel otsitud seltskondlikke töid teha. Rahaminister on ka rõhutanud, et töötatööliste toetamiseks minevad summad ei määrataks mitte töö-hoolekandeministrile, vaid antakse vastavatele ametastustele, et nendel võimalik oleks antud summade abil hädatarvilikke töid läbi viia. Kes Tallinna olukorda tunneb, peab tunnistama, et raudteel ettevõetud tööde järele tarvidus on. Kas nad just nii kiiresti on läinud, kui soovitav, see on iseasi. Üldiselt peab ütleva: tunnelite ehitamiseks ülesvõetud summade mahatõmbamise tõttu jääksid tööd pooleli ja sellel läbi tuleks riigil suuri kahjusid kanda.

Peale selle on § 15-das tehtud redaktsioonilisi parandusi. Vabariigi Valitsuse ettepanekus on § 15-da all öeldud: Tallinna raudteesõlme ehitamine. Komisjon parandas selle ümber ja võttis § 15-b vastu järgmises redaktsioonis: Tallinna linna tunnelite ja nendega otsekoheses ühenduses olevate tööde lõpetamiseks.

§ 17-das nõutakse 7.865.000 marka põlevkivikuuride ehitamiseks ja vedurite varustamise tööde mehaniseerimiseks. See summa kustutati komisjoni poolt häälteenamusega maha, ja põhjenduseks oli see asjaolu, nagu oleks juba § 5-da alusel 25.000.000 marka üldelarves seks otstarbeks ette nähtud.

Peale selle tekkisid vaidlused veel ühe summa ülesvõtmisel, mis küll eelkrediitidega lubatud oli, mida aga lisaelarves ära tähendatud ei olnud. See on nimelt operatsioonifondide all „Põllutöoministerium. Maakorralduse peavalitsus. Asunikude ehituslaen mk. 55.900.000.“ Sellele summale vaidles vastu härra rahaminister ja näitas, et käesoleval aastal ei suudeta tähendatud summat sarnases

ulatuses välja anda. Komisjoni enamus otsustas selle summa siiski sisse võtta.

Need oleksid õieti tähtsamad parandused. Peale selle on tehtud puht arvepidamise parandusi, nimelt on „raudteevalitsuse“ all kahes kohas 20.000.000.— mk. maha võetud tulude kui ka kulude osas. See on, nagu tähendasin, puht arvepidamise operatsioon ja selle juures pikemalt peatuda põhjust ei ole. Üldkokkuvõtted on Riigikogu liikmetele ka teada, ja nii kujuneks katmata osa riigi operatsioonide näol Mk. 70.386.400.— Teen rahaasjanduse komisjoni nimel ettepaneku, lisaelarve nr. 2 esimesel lugemisel vastu võtta.

Teedeminister O. Amberg: Austatud Riigikogu liikmed! 12 miljonit marka, millest aruandja kõneles, on määratud, nagu juba öeldud, nende tunnelite tööde lõpuleviimiseks, millest üks on määratud jalakäijatele, Tehnika uulitsalt Pelgulinna poole, ja teine Paldiski maantee liikumise jaoks. (M. Martna, stp: Üks käijate jaoks ja teine liikumise jaoks!) Nii vooride kui ka hobuste liikumise jaoks. Alguses oli ette nähtud, et pidi ehitatama ainult üks tunnel, nimelt Tehnika uulitsast Pelgulinna poole. Aga et need tööd ühenduses on üldise kavaga Tallinna raudteesõlme ümberehitamise alal, siis pidi tingimata kaks tunnelit ehitatama. Selle läbi saaks raudteeliikumine märksa tõstetud. Ühe tunneli ehitamiseks oli krediiti määratud ainult 20 miljonit marka. (J. Tõnisson, rhv: Siis oleks pidanud tulema ja ütleva, et niisugune kavatsus on — andke raha.) — Tulen ka selle juurde tagasi. — Üldine kava, mille järgi raudteesõlm Tallinnas ümber ehitada tuleb, on õige suur, ja kulude summa ulatub kahtlemata sadadesse miljonitesse. Ümberehitamise kava ei saa teostada mõne aastaga, vaid minu isikliku arvamise järgi võiks selle kava teostamisega valmis saada 10—15 aasta jooksul. Et ümberehitamise kava teostatud peab saama, sellepärast on ette võetud nimetatud kahe tunneli ehitamine, mis sellega ühenduses. Ma palun summa, 18 miljonit, mis selleks otstarbeks määratud, vastu võtta, muidu kannatab tervel raudteel liikumine ja samuti liikumine Pelgulinna ja linna teiste osade vahel.

Rahaminister L. Sepp: Väga austatud härrad rahvasaadikud! Toetan omalt poolt ettepanekut, et lisaelarve I lugemisel vastu võetaks. Ühtlasi teatan informatsioonina, et ma II lugemisel kavatsen üksikuid parandusi teha, sest lisaelarve on välja kujunenud tegelikult 70-miljonilise puudujäägiga, mis on küll nimetatud krediit-operatsioonideks, mida aga

ette näha ei ole. Vastavate paranduste üksikasjalikuma põhjendusega esinen II lugemisel ja informatsioonina teatan, et vastavad parandused oleksid ettepanekute kordamised, mis tegin rahaasjanduse komisjonis. Käesoleva aasta eelarvest tuleks välja jätta asunikkude ehituslaenu fond Mk. 55.900.000. — sellepärast, et tegelikult see summa maksetakse välja järgmise aasta 3 kuu jooksul, võib olla, osalt 1926. aasta jooksul, ja sellepärast ei ole mõtet eelarvesse summasid üles võtta, mis tegelikult väljamaksmisele ei tule. Ülejääva puuduva osa tasakaalustamist võiks ette võtta segatulude arvel korraliste tulude all, kus lõpuliik kokkuvõtte järgi oleme leidnud, et neid summasid suurendada võiks. I lugemisel pean ma ainult tähendama, et ma omi parandus-ettepanekuid selles mõttes tähtsaks pean, nagu ma juba tähendasin põhieelarve juures, et lisaelarve tasakaalus peab olema, samuti nagu põhieelarve. Mingisuguseid fiktiivseid summasid, mis peaks välja maksetama järgmisel aastal, ei tohi üles võtta käesoleva aasta eelarvesse sellepärast, et ega järgmine aastagi mingisuguseid tulude ülejääkisid loota ei luba. On hea, kui meie järgmisel aastal väljaminekud tuludega kokku viime ja eelarve tasakaalustame. Käesoleval aastal puudujääkidega mingisugust eelarvet kokku seada ei või. Seda ei pea mina kuidagiviisi lubatavaks.

M. Martna (stp): Ma tahan ainult paar sõna nende tunnelite ehitamise kohta öelda. Ma ei tea mitte, mispärast teise tunneli ehitamise projekte ja mispärast selle otsekohest krediiti ei nõutud. Et need projektid olemas on, seda ma eeldan kindlasti, ma olen kuulnud, et raudteevalitsuse meistrid või tehnikud neid projekte on teinud. Et need tunnelid tarvilikud on, iseäranis üle Paldiski maantee, seda peaks iga Riigikogu liige teadma, kes seda liikumist on võinud jälgida või tähele panna. Paldiski maantee on üks elavamatest teedest, mis Tallinna sisse viib ja see käis kunni viimase ajani, tunnelite ehitamise alguseni, üle raudteerööbaste. Et see Tallinna linnale enam võimalik seisukord ei olnud, see selgus raudteevalitsusel. Paratamata oli tarvis samme astuda, et võimalik oleks seal hobustega ja jala käia ja liikuda, ilma et igakord peab vaatama, kas liin lahti on jne. Ja kui see ehitus seal ette võeti, iseenesest arusaadav, et raudtee tõsta tuli, ja et see suuremaid mullatöid paratamatuks tegi. Härra Tõnisson tähendas, et enne oleks pidanud projekt esitatama, ja seda Riigikogus seadusandlikul teel võimaldatama. Võib olla, et see õige on, ma ei tea seda, aga täitsa ebaseaduslikul viisil see ometi sündida ei võinud. Töö on seal alatud, Paldiski maantee on kinni, kõik

need inimesed, kes muidu seal otse edasi-tagasi käisid, peavad nüüd ümber käima, ja teise tunneli taga on võrdlemisi suur linnaosa. Ma ei tea mitu tuhat inimest elab seal, vist üle 5000 . . (Teedeminister O. Amberg: Ligi 10.000.) ...ligi kümnetuhat inimest elab seal, ja see osa on Tallinna linnast niihästi kui ära lõigatud, nii et seal tunnel paratamata tarvilik on. Et need tööd seisma ei võiks jääda, see on niihästi kui selge.

Ühenduses sellega juhiti komisjonis veel selle peale tähelepanu, et teatavaid töid talvel kasulikum ja ökonoomilisem teha on sellepärast, et siis tööjõudu rohkem saada ja siis tööjõududele suvist palka ei tarvitse maksta. Ja üks asi, mille peale tuleb jaatavalt rõhku panna, on see, et raudteevalitsus on siin tööd talve peale kavatsenud. Kui need tööd aga nüüd talvel peaksid seisma jääma, siis peab eeldama, et see töö suvel kallim on ja töölisel, kes seal juures need tööd võivad saada, ilma tööta jääksid, sest meie õnnetus on see, et meil talvel üldse vähem tööd on kui suvel, ja meie peaksime selle juures riiklikult huvitatud olema, et meil talvel rohkesti tööd oleks. Kui aga seda krediiti ei anta, siis tööde hulk väheneb, ja sellepärast ma arvan, et Riigikogu niisama hästi kui rahaasjanduse komisjon, selle krediidi, 18 miljonit, kui ka teised nõutud summad lubab.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! See võib kõik olla, et Riigikogu ilma suurema vaidluseta teise tunneli jaoks krediiti lubanud oleks, kui seda küsimust oleks omal ajal Riigikogus arutatud. Otse võimatuks nähtuseks tuleb aga seda pidada, et Riigikogu annab Vabariigi Valitsusele teatava krediidi ja selle krediidi kasutamise kõrval arvavad siis võimalikuks üksikud ametkonnad omapead alustada töid, mille kulu kaks korda nii suur on, kui lubatud krediit! Nüüd ei saa meie midagi teha.

See on otse rahvaesituse vägistamine üksikute ametkondade poolt. See on niisugune viis, et kui see saab alaliseks, siis on meil õieti üksikute ametkondadel krediidi määramise võim rahvaesituse kulul! (A. Jõeäär, stp: Aga niimoodi vägistatakse meil järjekindlalt juba mitu aastat.) See ei anna õigust seda nüüd rahulikult alla neelata. Sellepärast peaks siin tee leitama, et mitte ükski raudteevalitsus, vaid ka teised tunnevad, et kui nad seda teevad, siis maksu!

Teiselt poolt, — kes seda ütleb, et nüüd selle kümnetuhande inimese pärast meil seda tunnelit tõesti vaja ehitada on? Mitukümmend tuhat inimest teisel... (Teedeminister O. Amberg: Ta on pooleli!) ...Nüüd —

pooleli! . . . Ma kõnelesin sellest, et enne kui alustati tööd, oleks võinud kaaluda, kas meil võimalik on siin paarkümmend miljonit kinni panna, kuna meil teisel karjuvaid nõudeid on, mida meie rahuldada ei saa! Meil on siin kõneldud, et vaadake ometi, kuidas meie loovate ülesannete peale raha peaksime kulutama; kuidas meil põllumajanduse alal kulusid kanda tuleks, mis hädatarvilikud ja mis end ruttu tasuvad, — aga meil ei ole seal midagi antud!

Ja siin meie paneme paarkümmend miljonit magama selle põhjendusega, et inimestel kergem oleks Paldiski maanteelt üle käia! Kui nad kümneid aastaid on üle käinud ja võisid käia, siis võiksid paar aastat veel käia, ilma et midagi katki oleks. (Teedeminister O. Amberg: Kui isa-isad töötasid, siis peame meie ka töötama!) See ei ole kellegi isa-isade päranduse likvideerimine. Sest sellega ei parane siin mitte palju. Mina ei taha siin olulikke vaidlusi provotseerida. Võib olla, et seda krediiti tuleb lubada; aga nagu öeldud, juba see nähtus iseenesest, et meil sunnitakse rahvaesitust leppima asjadega, mida üksikud ametnikud omapead on ette võtnud, on võimatu.

Teiselt poolt on nende „talitöödega“ iselugu. Rkl. Martna ütleb, et on väga hea, kui krediidi lubamisega tööd muretsetakse, mida talve ajal võib teha. Kui aga vaadata, et tunnelite ehitamise juures kevadest saadik kärutati suure hooga liiva, aga betoonitööd tehti alles sügisel, kui külm tuli, siis on see üks imelik arusaamine, kui betoonitööd reserveeritakse talveajaks, aga liiva kärutatakse suvel! Mispärast ei võidud kõike ümberpöörduvalt teha, ja teha õigel ajal betoonitööd valmis. Siis oleks võidud liiva kärutada talve läbi; ei oleks mingisugust raskust olnud. Ega liiv ju raskem ei ole talvel, kui suvel või sügisel külмага kärutada. Seal on just ümberpöörduvalt talitatud, ilma et oleks arvesse võetud taliste tööde otstarbekohasust ja soovitatavust. Seda peaks just silmas peetama, et siin sellest mõni voores välja ei tuleks, kui talveks on just niisugused tööd jäetud, mis suvel oleksid pidanud tehtama ja ümberpöörduvalt — suviaega on ära kasutatud just talitööde jaoks.

Paratamatuse seisukohalt peame kahtlemata sunnitud olema seda krediiti vastu võtma, aga meie võime seda teha ainult raske meelega ja õieti sisemise protestiga!

Juhataja **A. Jürman**: Kuna Riigikogu töö on 2 tundi kestnud, kuulutan 15-minutilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 12.20 min.

Pärast vaheaga jätkub koosolek kell 12.35 minutit.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretääri kohal abisekretäär **L. Raudkepp**.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu koosolek kestab edasi. Sõna on rkl. Kornel'il.

K. Kornel (rhv): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma võtan nüüd isiklikult sõna lisaeelarve juures ja ei mõtle ei tea kui suurt eelarve-kõnet pidada, vaid juhiksin ainult mõne puuduse peale tähelepanu, mis minule silma on torganud. Kõigepealt see tunnel, mille kohta keegi ajakirjanduses tähendas, et tema näeb välja, nagu nülitud hobune. Ja nii näebki ta välja. Ei tea öelda, millest see olenes; kas ehituse juures mõned äpardused juhtusid, või kas materjal halb oli, — igatahes tekkisid tunnelisse kuivamisel praod, ja need praod tulid tsemendi piimaga täis pritsida, et tunneli keha tugevam oleks. Igatahes laseb see oletada, et seal kõik korras ei olnud. Peale selle tuleb nende tunnelite juures nähtavale jälle meie ametiasutuste krooniline haigus, et väljapakutud tööd määratud tähtajaks valmis ei saa. Meie oleme selle kurva nähtuse peale juba mitu korda tähelepanu juhtinud, muuseas tegin seda mina eelarve-seaduse arutamise puhul; ning sellest kroonilisest haigusest on meie eelarve-seaduse ühe paragrahvi järsk iseloom tingitud. Peale selle tuli nende tööde juures ilmsiks, et betoonitööd, mida soojal ajal tehakse, alles sügise tulekul tehti. Siin peaksid ametiasutused, kellesse asi puutub, tõsiseid samme astuma, et sarnased lood tulevikus ei korduks, eriti just raudteevalitsus, kellel on väga palju suuri majanduslikke ettevõtteid.

Nüüd aga läheksin mina ühe päris tillukese asja juurde üle, mis mind eriti on huvitanud ja mida õige kerge oleks korda seada, mida aga siiski, nagu näha, korraldada ei suudeta. Nüüd ehitatakse Telliskivi tänavale ja Paldiski maanteele tunnelid, aga kõige suurem neelukoht on raudteel, — kui teie lähete Kalamaja linnaossa — sealsel ülesõidukohal. Seal sõidavad autobussid, voorimehed, inimesed sõeluvad sealt üle, Nõmme elektrirongid peatuvad seal. Ja neid inimesi, kes Nõmme rongilt maha tulevad, ei juhitata mujale, kui just sinnaamasse ülesõidukohta, nii et peab lausa imestama meie inimeste rahulikku olekut, et selles neelukohas suuri õnnetusi pole juhtunud. Iga poole tunni tagant tuleb rong, ja hulk inimesi, nende hulgas rohkesti suuri ja tillukesi koolilapsi, juhitakse autode ja voorimeeste rataste sekka — see on lausa meeletu tegu ja täiesti lubamatu nähtus. Ja mispärast ei juhitata neid mujale? Selle

rongi peatusel seinas on mingisugune värav, kust inimesi neelukohast eemal otsekohe tänavale lasta võib. Alles siis, kui härra Masik hakkas näitusmessi korraldama ja läbi-käik üle näitusplatsi kinni pandi, alles siis saadi aru pähe, et see värav käib ka lahti. Siis jõuti targale otsusele — värav lahti teha, ja tehtigi ta lahti, nii et nüüd ei olnud enam vaja mujalt ümber minna. Väga armas oli sealt käia, ja ei saadetud väikesi koolimudilasi enam autobusside jalgu, vaid jalgteele, kus neelukohta ei ole. Kes tahab, läheb pahemat kätt, kes tahab läheb paremat kätt. Nüüd aga suluti jälle korraga see värav ja juhitakse reisijad sinnaamasse neelukohta. Elu kaalu peale pannes, poevad lapsed ja suured inimesed autode ja voorimeeste sõiduriistade vahelt läbi. Mis tarvis seda kõike teha. Mina vaatasin järele, et kas vahest pöörangukoht ei luba varemalt peatuda. Tõsi ta on, see pöörangukoht on küll lähedal, aga hea tahtmise juures võib rongi nii peatama jätta, et mootorvagon enam-vähem värava kohale tuleks, ja et ka need inimesed, kes läheksid Kalaranna poole, ei pruugiks ringi minna. Mina olen sellest rääkinud kõrgemate raudteeametnikkudega, ja ka härra Virma'ga ja teistega olen ma selle üle kõnelenud. Kuid asi ei nihku ja see hakkab ärritama. Ta ärritab kõiki Nõmme sõitjaid ja neid, kes Nõmmelt Tallinna tulevad, sest asi seisab ikka ühe koha peal vist selle tõttu, et teda võetakse järjekindlalt sellelt vanalt Vene seisukohalt, et ametiasutus ei ole kodanikkude jaoks, vaid kodanikud on ametiasutuse jaoks, ja kui sellest seisukohast tahtakse ikka edasi kinni pidada, siis peame ütleva, et asi on äärmiselt kurb. Nii väikene asi, nagu ta on, aga lahendada teda ei suudeta. Ma soovitaksin kõigile härradele Riigikogu liikmetele — teil on pühade ajal aega — minge sõitke kord Nõmmele ja tulge tagasi ja vaadake, mis seal sünnib. Härra Virma lubas küll selle asja oma kätte võtta ja ütles, et see olla ainult arusaamatus, aga vaadake, kergem oli härra Virma't kukutada, kui seda väikest ust lahti teha. Nagu ma kuulsin, olevat kavatsus juba mingisugust komisjoni selle asja lahendamiseks kokku kutsuda. Noh, sarnaseid komisjone meie juba tunneme. Need komisjonid istuvad meil igal pool, ja mina sooviksin küll sellele väravakomisjonile, et kui tema kokku tuleb, siis tema iga pikk ei oleks.

Siis veel üks väike asi. Hiljuti pandi seniste Nõmme raudteekaartide asemele uus kord maksma, mille põhjenduseks öeldi kõigepealt, et sennine süsteem kahjulik olevat ja ennast ära ei tasuvat. Nüüd on aga uus süsteem

üle ja kõik leidsid, et uus süsteem on lausa arusaamatu: tüli tehakse palju, aga kasu sellest on küsitav. Mina pean ütleva, et teie võite kindlad olla, et kui lõpukokkuvõtte tehakse, siis näeme, et riik kannatab jällegi, et jällegi on kahju saadud. Ja minul tekib küsimine: mis pärast siis sarnane uuendus ette võeti. Ma rääkisin sellest ühe teedeministeriumi juhtiva jõuga, ja see juhtiv jõud ütles, et vaadake, sarnast kaartide korda ei ole kuskil Euroopas, et teie saate ühe päevapildiga kaardi ja võite mitu korda päevas sõita. Ma olin ettevaatamatu, ja ütlesin, et Venemaal sõitsin ma alati suvituskohtades nii. Siis tähendas aga see juhtiv jõud, et Venemaast ei maksa ju rääkida, — Venemaalt ei ole meil midagi õppida. Nüüd võiksin mina aga küll juhtivale jõule öelda, et samasugune kord on maksev ühenduse pidamise juures ka Londoni ja tema ümbruse vahel. On samasugused kaardid, ja keegi ei küsi, mitu korda sa päevas sõidad, sõida kas või kümme korda. Täheb, et ole õigus sellel juhtival jõul, et kuskil mujal maailmas sarnast korda ei ole. Täheb, tema on halvasti informeeritud. Ja nii halvasti informeeritud härrad aitasid seks kaasa, et sarnase seisukoha võtmise tariifinõukogus võimalikuks sai, sest seal on kolm esitajat teedeministeriumi poolt ja vist kaks esitajat seltskondlike organisatsioonide poolt. Muidugi mõista, et seltskonna esitajate arvamine ei löö nii suurekogulise ametiasutuste esitajate arvu juures igakord mitte läbi. Nüüd aga öeldakse siin juriidiliselt nii, et valitsus ka ei saavat siin midagi ära teha. Mina kõnelesin kolme endise Vabariigi Valitsuse liikmega, ja nad kõik ütlesid, et ei ole halvemat sammu teha võidud, kui see, mis sellega astutud on, sest et mingisuguseid positiivseid tagajärgi tema ei anna. Aga vaadake, tariifiseaduses on ette nähtud, et tariifinõukogu otsused, mis on tehtud ühel meele, ja mis ei sisalda tariifi kõrgendust, et need hakkavad maksma, ilma et Vabariigi Valitsuse kinnitust vajaksid. Mina julgesin härra Virma'le kui tolleaegsele teedeministrile tõendada, et see otsus siiski kaudsel teel kõrgendamist sisaldab. Pärast ei vaielnud ka härra Virma selle vastu. Järelikult oleks siin põhjust Vabariigi Valitsusel seda otsust revideerimisele võtta ja küsimus õiges sihis lahendada. Selle küsimuse lahendamine oleks väga tähtis. Tallinn kannatab meil praegu korteripuuduse all. Nõmmel on korterid saada, ning suvel vaadatakse Nõmme peale kui suvituskohta peale ja tahetakse väga heameelega sinna korterit saada. Seal elab ka väga palju ametnikke, umbes 3.000; neist aga peavad väga mitmed kaks korda päevas linna sõitma ja uue korra juures kahekordset hinda maksma, kuid see läheb temale meie ametnikkude väikese palga juures

liiale. Tagajärg on see, et need inimesed, kes asusid Nõmmele elama, on sunnitud linna valguma ja sellega siin korteripuudust suurendama. Vaadake, nii kaugelenägev on meie tariifide poliitika! See küsimus tuleks tingimata uuesti revideerimisele võtta! Uue süsteemi pooldajad loevad vana korra suureks patuks, et inimene võib kaardiga mitu korda päevas sõita. Mina ütlen: mõni poisikene sõidab vahest lõbu pärast mitu korda päevas ja sedagi teeb tema ainult kolm-neli päeva, sest siis tüdineb ka tema sellest ära, aga inimene, kes linnas ametis, sõidab siis sel ajal, millal tarvis. (Teedeminister O. Amberg: Miks Teie oma valitsuse ajal ei rääkinud?) Härra Amberg, mina Teile vahele ei hüüdnud — ärge ka Teie mulle vahele hüüdke. Kui Teie teedeministriks hakkasite, siis muidugi mõtlesite sellel alal midagi ära teha. Vaadake, siin on esimene katse: näidake, kas Teie suudate raudteepoliitikas natuke mõelda. Olge lahke — tehke enne katset ja pärast rääkige.

Edasi, mis sünnib praeguse süsteemi juures. Rong sõidab linna poole, inimesi on palju, tarvis kaardi kuponge läbi lüüa, inimeste rohkuse tõttu ei suudeta seda teha ja nii kujuneb asi välja, et inimene sõidab mitte omal soovil ilma piletitä. Niisuguseid juhtumisi on palju ette tulnud. Selle asemel, et inimesi õpetada piletiga sõitma, õpetatakse neid ilma piletitä sõitma. Seda võite näha igal hommikul, kui rong inimesi täis linna sõidab. Nende paari nähtuse peale tahtsin ma raudteevalitsuse eelarve arutamisel valitsuse tähelepanu juhtida.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Kõige suurem puudus esitatud lisa-eelarve juures on see, et ta on esitatud, nagu otse meelega, viimasel silmapilgul, kus Riigikogu liikmed ei saa neid kohuseid täita, mis rahvas nende peale pannud. (K. Tonkman, põl: Õige, seal olen mina Teiega ühel nõul!) Minu arvates on lisa-eelarve sarnane eelarve, millele peaks suurem tähelepanu juhitud olema, kui harilikule eelarvele. Kui tahetakse ühe-kahe päevaga lisa-eelarve läbi võtta ja komisjonis sama teed käia, nagu läinud aastal, samuti ka käesoleval aastal sündinud, siis peab ütleva, et niisugune eelarve arutamine on ainult vormitaitmine. Võib olla, on see kasulik Vabariigi Valitsusele, sest tema pääseb selle läbi nii mõnestki etteheitest, mis teisel juhtumisel oleks tehtud.

Lisa-eelarve, kui meie teda vaatleme, sisaldab eneses väga palju ülekulutusi, mille peale juba ammu tähelepanu juhitud ja mis peaksid, minu arvates, aast-aastalt vähenema. Kui ülekulutustest täiesti lahti ei saada, siis peaks neid iga aasta vähem tehtama, ja rohkem seadusest

kinni pidama. Peale selle sisaldab see eelarve mõningaid summasid, mis otsekohe määratud nende kuritarvituste katmiseks, mis ühes või teises ametkonnas ametnikkude poolt toime pandud. Raha on läbi löödud, aga et kassa või arveraamatut võimalik oleks edasi pidada, selleks võetakse see summa eelarvesse niikauaks sisse, kunni protsess läbi. Neid kuritarvitusi on viimasel ajal palju... (Siseminister K. Einbund: Kus kohas?) ...ja nende peale peaks just tähelpanu juhtima. Kus kohal? Igalpool tuleb kuritarvitusi ette, igas ametkonnas on, kus väiksem, kus suurem summa ära raisatud. Muidugi võetakse niisuguseid raiskajaid kaelakohtulikule vastutusele, kuid asutus, kelle raha kuritahtlikult ära tarvitatud, saab selle summa alles siis kätte, kui protsess lõppenud. Kuid protsess võtab harilikult mitu aastat aega. Lisaeelaves on näidatud kaks summat, mis otsekohe selles mõttes eelarvesse sisse võetud. (Siseminister K. Einbund: Kus, missugused?) Mina arvan, valitsuse liige peaks teadma, millele valitsus alla kirjutanud. Küsige härra Masik'ult, tema on kaasaarundaja ja teab väga hästi. Üksikasjaliselt mina selle juures peatuda ei taha, kus ja missugustes asutustes kuritarvitused ette on tulnud. Tahtsin ainult selle peale tähelpanu juhtida, et niisuguseid nähtusi on ette tulnud ja et nende vastu tuleb võidelda. Kuid ülekulutusi leiame igas ministeeriumis niihästi sise-, kohtu- kui ka välisministeeriumis. Välisministeeriumis on mõned ülekulutused sarnased, mida ei oleks tohtud lubada. Tellitakse ajalehti ja kulutatakse riigi raha, ilma et selleks seaduslikku alust oleks. (K. Tonkman, põl: Kas „Ühendus“ ka seal hulgas on?) Seda ma ei tea, aga et „Kaja“ seal on, tean ma kindlasti, sest sel teel väheneb ka tema kuuemiljoniline defitsiit. (M. Martna, stp: Saite jälle!) Ülekulutusi ei tohi niisugustel aladel teha. See eelarve näitab, et kulud nii mitmes ministeeriumis on õige tuntavalt suurenenud, näiteks sise- ja kohtuministeeriumis. Nad on mõlemad ebaproduktiivsed riigiasutused ja see, et nende kulud suurenevad, ei näita, et rahva elu-olu paraneb, vaid et meil sotsiaalsed olud halvenevad, et kuritegevus kasvab ja järevalvet on vaja suurendada jne.

Mille peale ma eriti veel tähelpanu tahtsin juhtida ja mille üle ka omal ajal Riigikogus kõneldi, on tollipeavalitsuse tegevus. Meil oli siin korra juba kõne all nende riidetagavarade kasutamine, mis tolliaitadesse kogunenud. Seal oli hulk kõiksugu riideid, pealisriideid jne., ja kui Riigikogus see küsimus lahendamisel oli, avaldas Riigikogu, ma võin öelda, päris kategooriliselt soovi, et sellest riidetagavarast rahuldataks siseturu nõudeid ja varustataks riietega

ka neid inimesi, kellel igasugune võimalus puudub nüüdsel ajal omale uusi riideid muretseda. Sel puhul toodi küll vastuväiteid, et sel teel võisteldakse tekstiiltööstusega, et see ei olevat kasulik, kuid Riigikogu enamus ei jaganud seda põhjendust. Tollivalitsus on aga siin Riigikogu soovist mööda minnes hoopis teisiti talitanud ning kõik need riidetagavarad ära müünud väljamaale, odavamalt kui ta nende eest saanud oleks siseturul. Siseturule on sattunud ainult üks väikene osa töö-hoolekandeministeeriumi kaudu. Sarnane teguviis on täiesti lubamatu.

Mis puutub raudteevalitsusse ja selle tegevusesse, siis on siin need etteheited, mida tegid herrad Tõnisson ja Kornel, täiesti põhjendatud, aga mina neid arvamisi mitte igas suhtes jagada ei saa. Siin on puudutatud raudtee viaduktide ehitamist. Ma küsiksin, kus olid need herrad siis, kui 20 miljonit lisaeelarvena vastu võeti? Ka need 18 miljonit on selleks tarvilikud, et lõpule viia töid, milleks 20 miljonit nõuti. Öeldakse, et see küsimus on seotud raudteesõlme ümberehitamisega, kuid rahaasjanduse komisjoni alamkomisjonis on asjatundjad tõendanud, nimelt tee- ja chitusosakonna juhataja inseneer Pihlak, raudteevalitsuse ülem inseneer Reinok ja teedeministeeriumi esitaja inseneer Jürgenson, et seda tööd tuleb võtta kui tervikut, mis tuleb ära teha igal tingimusel, olgu siis see raudteesõlme ümberehitamise kava missugune tahes. (K. Tonkman, põl: Jah, jah, see osa on õige, öelge aga edasi.) Noh, Teie ei lase ju edasi kõnelda. Asi seisab siin selles, et meil ei ole veel ühtki tööd kava järgi tehtud. (E. Masik, põl: Ei saa ju ikka nii võtta.) Ja teine külg on see, et kui teie seda 18 miljonit ei anna, siis on 20 miljonit ka tuulde visatud. (K. Tonkman, põl: Aga seda oskas Teie seltsimees nii konstrueerida.) Noh, mina arvan, et raudteevalitsuses on ka teisi isikuid, peale seltsimeeste. (J. Hünerson, põl: Vähe küll!) Peale selle ei allu see töö raudteevalitsusele, vaid allub otsekohe tee- ja ehitusosakonnale. Töö on tarvilik, seda ei ole saanud salata ka asjatundjad, ja need seletused, mis härra Tõnisson andis töö käigu kohta, need käivad sootu risti vastu sellele, mis asjatundjad on tõendanud. Aga inseneerid komisjonides ütlevad, et tööd tehakse nii nagu ta otstarbekohasem on, ja töö on välja antud ettevõtjatele ja need ei hakka tööd nii tegema, et nad kahju saavad. See on isenesest arusaadav, ja kui meie hakkame siin töö üle ironiseerima, siis on see täiesti asjatu. Mina usaldan neid inseneere, kes asja tunnevad ja neid tööttevõtjaid, kel

omakasu ikkagi kõige tähtsam on. (K. Tonkman, põl: Alati ütlete, et Teil sugugi usku neisse pole, kuidas Teie täna nii usaldusvääriline olete. Vahelhüüe siseminister K. Einbund'i poolt.) Ei härra Einbund, Teie inseneere ma küll ei usalda, nende andmed nõuavad rohkem kontroleerimist. See töö tuleb teha. Sarnased küsimused tuleksid ära otsustada. Võib olla, Pelgulinn saab ilma selle tunnelita ka läbi, tal ei ole seda praegu tarvis. (O. Amberg, krst: Aeroplaani peab ehitama!) Aga riik ei saa praegu tööd pooleli jätta, Pelgulinna inimesed võivad käia Telliskivi uulitsat kaudu, ja siis, kui see uulits, kus viadukt, kinni seisab, võivad inimesed mujalt kauge-malt käia. Paldiski maantee võib ka kinni seista ja võib kaugemalt sõita hipodroomile, olgugi et Paldiski maanteed mööda on otse-kohe sem. Aga vaadake, riigil on siin oma riisiko, nimelt seisab see selles, et linna uulits seisab kinni kui tööd pooleli, ja linnal on täielik õigus kahjutasu nõuda riigilt.

(Sekretäri kohale asub abisekretäär **J. Piiskar.**)

Kui ei taheta riigile kahju teha, siis tuleb 18 miljonit anda, ja kui see 18 miljonit antakse, siis ei otsustata veel mitte raudteesõlme ümber ehitada, sellega viiakse ainult lõpule see töö, mida tuleb võtta kui tervikut, mille tarvilikuks on tunnustanud raudteevalitsus, asjatundjad ja mida pooleli jätta ei või. (O. Amberg, krst: See on õigus!)

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed. Kõigepealt tahaksin mina küsida härrade rahvaerakondlaste käest, kust saadik olete Teie Riigikogu liikmeid õpetama hakanud. Eile astus härra Tõnisson kõrgilt üles ja ütles, et teised inimesed ei mõista mõelda, ainult rahvaerakond mõistab mõelda. Täna tuleb härra Kornel kõnetoolile ja ütleb, et ei mõista mõelda ei härra minister, ega keegi teine. Minu arusaamise järgi see küll viisakas toon ei ole, kui rahvaerakond tuleb Riigikogu liikmeid õpetama, ta võiks selle õpetuse väga hästi omale pidada ja vaadata, kuidas ta selle õpetusega ise hakkama saab. (K. Kornel, rhv: Tuleb rist seinale teha, kui Tonkman hakkab viisakust õpetama.)

Minule tuleb meelde läinud aasta 18. detsembri Riigikogu koosolek, mis peeti ära kell 5 Riigikogu hoones. Seal astus seekordne teedeminister Riigikogus üles, ja need mahedad helid on mul praegu alles kõrvade ees, kui ilusasti ta seekord kõneles. Väga kahju, et

grammofoni ei olnud siin, siis oleks võinud neid mahedad helisid ka praegu veel kuulda. Need mahedad helid olid räägitud selle kurikuulsa tunneli kohta, millest tänagi siin pikalt ja laialt räägitud. Võime lugeda läinud aasta Riigikogu protokollist teedeminister Virma kõnest järgmist: „Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma pean kõigepealt vabandust paluma, et ma Vabariigi Valitsuse nõusolekul pööran Riigikogu poole suurema krediitnõudmisega väljaspool Riigikogus maksvat korda, nimelt selles mõttes, et ma palun Riigikogu lisaeelarve II lugemisel vastu võtta ühe krediidi, mis komisjonis ei ole läbivaatamisel olnud. Lugu on aga niisugune, et nagu teie teate, on uus Vabariigi Valitsus alles mõne päeva eest oma töö juurde asunud ja sellepärast on arusaadav ka see väljaastumine harilikust korrast, sest varemalt ei olnud aega ega võimalust ettepanekut esitada. Alles täna, kui lisaeelarve oli Riigikogus esimesel lugemisel, võis Vabariigi Valitsus oma koosolekul käsitada ja otsustada küsimust, mida ma praegu Riigikogule esitan. Ettepanek seisab selles, et teedeministeeriumi erakorraliste kulude eelarve peatükis — riigiraudteede valitsus — § 15. krediiti suurendada 20 miljoni marga võrra Tallinna raudteesõlme ehitamise arvel. Peale selle võtta selle paragrahvi juurde üks lisandus, nimelt märkus, et „käesolevas paragrahvis tähendatud krediit ei kuulu sulgumisele 31. detsembril 1924. a., vaid selle ülejääk kantakse 1925. a. eelarve juurde.“

Teatavasti, nagu mina täna juba Riigikogu tähelepanu selle peale juhtisin, tuleb 1925. aasta eelarve alles 1925. aastal Riigikogus üldisele läbivaatamisele, ja neid töid, mis seal ette nähtud, tohib Vabariigi Valitsus alles siis käsitamisele võtta, eriti erakorralisi töid, — ka täna vastuvõetud krediitide sulgumise seaduse põhjal — kui Riigikogus eelarve on vastu võetud. Järelikult kasutada neid krediite, mis seal ette nähtud, tööpuuduse vastu võitlemiseks — ei ole täielikult võimalik, ja sellepärast otsustas Vabariigi Valitsus minu ettepanekul pöörata Riigikogu poole lisaeelarve korras 20.000.000. marga krediidi nõudmisega, mis aitaks esimeses joones tööpuuduse küsimust lahendada!“ Sellest selgub, et kindlat kava Vabariigi Valitsusel sel korral ei olnud. Küsimus on nähtavasti väga kergelt ühel koosolekul Vabariigi Valitsuses arutamisel olnud, ja seal on teedeminister saanud kuidagi Vabariigi Valitsuse nõusoleku ja esines sellega Riigikogus. Riigikogul ei olnud võimalik seda küsimust tõsiselt võtta, nagu seda lugupeetud rkl. härra Johanson täna ütles, et meil eelarved masindatakse läbi. (Vahelhüüe: Ja värske minister!)

Ja värske minister, kellel väga värske usaldus oli. Sel korral olid hoopis teised voolud ja arusaamised sotsiaaldemokraatidel, kui praegu. Praegu on ta hoopis kommunistlikule toolile läinud, võrreldes möödaläinud aastaga. (L. Johanson, stp: Ärge lobisege!) Ma ei loba, vaid kriipsutan seda veel kord alla. Nii siis lubage seda, et uus härra teedeminister seda küsimust selles piiris teostab... (L. Johanson, stp: Ma niisugust loba ei kuula.) (L. Johanson, stp lahkub saalist.) Mul on väga hea meel, et härra Johanson välja läheb. (L. Johanson, stp: Ei lähe!) (L. Johanson, stp läheb oma kohale tagasi.) Ei, tuli tagasi.

Kui härra teedeminister ametisse astus ja seda kava teostama hakkas, siis paistis kõrvalt vaadates, et siin ei ole tegemist ainult lihtsa tunneli ehitamise küsimusega, vaid see küsimus oli palju laiaulatuslikum. Ei hakatud ühte tunnelit ehitama, vaid kahte, sest arvati, et kaks on ikka parem, kui üks, kuigi ühega oleks läbi saadud. Tähendab, see kokkuhoidmise printsiibi põhimõte on siin kõrvale jäetud, mis muidu sotsialistidel nii mõõduandev on olnud, ja seda sotsialistliku ministri poolt. Kohe hakati niisugust projekti teostama, mida ei olnud veel Riigikogu ega Vabariigi Valitsus kinnitanud. Sellest on veel vähe. Selgelt on juba teada, et 20 miljonit krediiti on ära kulutatud ja ülekulutusi on juba tehtud, kuid nendes piirides ei ole siiski tööd lõpule viidud, ja nüüd nõutakse 18 miljonit juurde. Härra Johanson'i arvates on see väike summa. (L. Johanson, stp: Ega mina 10 ega 5 margaga ei rehkenda.) Minu teada ei ole veel ükski minister nii isevalitsuslikku korda üles näidanud, kui seda sotsialistlik teedeminister on teinud. Ükski minister ei ole julenud niisuguseid suuri kavatsusi teostama hakata ilma seadusandliku kogu nõusolekuta või seadusteta. Sotsialistlik minister aga arvab, et tema on meie riigi isevalitseja. Teisiti ei saa seda kuidagi võtta, sest tema määrab ja teostab kavasid, mida rahvaesitus ei tea, ehitab tunnelid, määrab raudteesihtisid, olgugi, et nende lõpusiht alles määramata, sest härra teedeminister lahkub praegu ametist ja ta ei tea isegi, kuhu viib Pärnu-Lelle-Eidapere raudtee siht, kas ta viib Sinti või Pärnu, seda ei tea härra minister, ja seda ei tea meie ka, kuid suure hooga hakati ehitama. (K. Virma, stp: Siht viib Kasari jõe juurde, härra Tonkman'i kahe talu vahelt läbi.) Kasari jõgi jääb hoopis kõrvale. Nii näeme siis, et see on isevalitsuslik kord, mida härrad sotsialistid ajavad. (L. Johanson, stp lahkub saalist.) ...aga nüüd härra Johanson läheb välja!... ise

aga ei taha sugugi pooldada seda, mida kõige ihu ja hingega teostavad, ei taha enda kohta maksvaks tunnustada demokraatlikku korda, kuid teiste käest nõuavad seda. Siin tuleb meelde vanasõna, mis ütleb: Ära nõua seda minult, mis ma sinult nõuan. (B. Eilman, stp: Selle vanasõna järgi olete teie alati käinud.) Nii tuleb see praegu ka härrade sotside juures välja. Praegu seisab Riigikogu paratamata küsimuse ees. Riigi raha on 20 miljonit ära kulutatud, kuid tööd on alles pooleli, ja nüüd küsitakse veel 18 miljonit. Selget kava ei ole veel olemas, mida selle 18 miljoniga tahetakse teha. Selle peale vastust ei saa kuskilt; ei eelarve alamkommissjonist, ei ka vastavatest materjaalidest ei ole näha, missuguse koha peale see 18 miljonit kavatakse ära kulutada. Kas tahetakse veel mõni tunnel kõrvale ehitada, või midagi muud, sellest ei tea rahvaesitus mitte midagi (R. Penno, as: Härra Tonkman, seal tahetakse veel maid võõrandada.) Maid võõrandada? — No jah, Teie arvamise järgi on see nõnda, mina ei ole aga niisugust asja veel kuulnud. Ma tean, maade võõrandamise seaduse projekt on praegu alamkommissjonis, aga et selle 18 miljoniga ka maid võõrandatakse, seda ei ole ma kuulnud, (Teedeminister O. Amberg: Ei, seda ei ole.) No jah, vaadake, nii on see asi. Nii seisame praegu küsimuse ees, et tahetakse välja anda 18 miljonit riigi raha, aga meie ei tea veel, mis otstarbeks see läheb. (Vahelhüüe paremalt poolt: Anname uurimiskomisjoni!) Nüüd tullakse ja öeldakse rahvaesitusele, et kui teie raha ei anna, siis jääb töö pooleli. Minu arusaamisel ei tohiks niimoodi talitada, aga selle talitusviisiga sai selleaegne teedeminister härra Virma valmis. Meie näeme veel teisi imelikke asju eelarves, nimelt riigi raudteevalitsuse peatükk II § 5. Seal nõutakse kulusid sõja ja selle tagajärgede tõttu 7.950.000. Eelarve-kommisjonis küsiti, missugune sõda siis lahti on läinud, (M. Laarman, põl: Pelgulinna sõda.) et meie peame 7.950.000 marka välja andma. Hakati küsimust juurdlema ja leiti, et ei olevat mingisugust sõda lahti läinud, vaid olevat see läbikukkunud krediit, nimelt 8.000.000, mida Riigikogu vastu ei võtnud, vaid võeti ainult 50.000. Kuna see aga nähtavasti kulutatud, tahetakse siin kulusid sõja ja selle tagajärgede tõttu välja pressida. Nüüd küsime, kas niisugune talitamisviis on õige? Ma pean tähendama, see talitamisviis ei ole õige. Tuldagu välja Riigikogu ette ja öeldagu avalikult, et meie tahame seda krediiti uuesti üles võtta, mis maha kustutati. (M. Juhkam, tões: Siis teie ei anna ju!) Meie ei anna nüüd ka, sest sõda ei ole olnud.

Mina uurisin seda küsimust ja arvasin, et ehk 1. detsembril olid niisugused tagajärjed, mida härrad sotsialistid tagantjärele tahavad parandada, kuid ei ole ka midagi sellesarnast. Mina mõtlesin, et pidi olema mõni sillaehitamine, mida teie kaasvennad õhku tahtsid lasta jne., aga ka midagi sellesarnast ei olnud. Nüüd aga tullakse Riigikogu ette ja nõutakse krediiti. Nii näeme, et need küsimused, mis selleaegse härra teedeministri poolt Riigikogule esitatud, neid ei saa sõna tõsiselt mõttes tõsiselt võtta. Need on kõik maskeeritud summad, tahetakse läbi viia teatud katte all küsimusi, mille õiget nägu näidata ei juleta. Minu arusaamisel peaks Riigikogu kindla seisukoha võtma ja kõigile maskeeritud summadele ja lubamata tarvitustele lõpu tegema, ükskord selgelt ütleva, et Riigikogu on riigi peremees, ja ilma peremehe loata ei tohi ükski minister mitte üht penni teisiti välja anda, kui seda Riigikogu on lubanud. Sellepärast on minu arvamine, et Riigikogu peaks tingimata need kaks summat 1) 18.000.000.—, mis küsitakse Tallinna raudteesõlme ehitamiseks ja 2) § 5. järele kulud sõja ja selle tagajärgede tõttu, nimelt 7.950.000 marka, eelarvest maha kustutama.

K. Virma (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina pean ütleva, et juba Asutavast Kogust saadik on neid küsimusi niimoodi käsitatud, nagu härra Tõnisson ka täna siit kõnetoolilt neid käsitas. Minul on enesel olnud juhus mitu korda Riigikogu kõnetoolilt sõna võtta ja selle vastu protesteerida, et ametkonnad krediitidest üle lähevad. Ka praegu olen ma siin, et teile tõendada, et mina ka minister olles olen püüdnud krediitidest üleminekut keelata, ja ma saan ainult alla kriipsutada, et seda peab ikka nõudma. Kahjuks on lugu niisugune, et mina pole saanud seda pahet teedeministeeriumi ametkondades täies ulatuses kõrvaldada, kuid tahan teile näidata, et mina tarvilikke samme olen astunud, kui vastavad üleastumised selgusid. Kui ma omal ajal esinesin 20.000.000. marga krediidi nõudmisega Pelgulinna tunneli tarvis, siis, olles alles värskest Riigikogu poolt usalduse saanud minister, ei teinud ma seda omast peast, ega niimoodi, nagu rkl. härra Tonkman armastab öelda, et arvestusi ega midagi ei olnud, vaid mina tegin selle ettepaneku valitsusele kui ka Riigikogule, andmetel, mis tehnilised asjatundjad mulle ette panid. Nende seletuste järgi mis mulle ette kanti, pidi Pelgulinna tunnel maksma 18.000.000.— Seda tööd ei kavatsetud tol korral mitte nõnda teha, nagu ta praegu meil näha on, Pelgulinna sild pidi ilma mullavalli

tõstmata tehtama. Viimane töö pidi alles siis ette võetama, kui täielik raudteesõlme ehitamine pidi teostamisele tulema. Mina ise olin niipalju umbusklik ametkonna vastu, ja ütlesin, et kuulge, teie ei tule oma 18.000.000. välja ja panin igaks juhtumiseks 2.000.000.— juurde. See on ehk minu viga, et mina 2.000.000.— rohkem sel korral küsisin. Praegu tehakse aga minule etteheiteid, et olla vähe raha küsitud. Kui see krediit oli lubatud, siis ühtlasi lubas Riigikogu läinud aasta talvel krediiti töö-hoolekandeministeeriumile — suuremad summad töötatöölisele töö muretsemiseks. (M. Juhkam, tõer: Krediit oli lubatud, mehed sattusid hasarti.— M. Laarman, põl: See on Vestman'i ja Piibelehe lugu. Kumb nüüd on peal?) Teil on täiesti õigus, härra Juhkam. Siis tuldi minu juurde ja öeldi, kuidas, meie teeme riigile kahju, kui ajutise tunneli ehitame ja pärast mullavalli ehitame; teeme selle tunneli ometi nii valmis, nagu ta lõpukujuliselt peaks olema, sest nii-kui-nii meie olemas saanud töö-hoolekandeministeeriumilt raha mullatöödeks. Mina pidin ju asjatundjaid uskuma, sest need olid kõik inseneerid, kes kogu aeg niisugust tööd teinud. (Vahelhüüe K. Tonkman'i, põl poolt.) Oodake, oodake, härra Tonkman. Mina ütlesin inseneeridele: Teie võiksite projektid valmis teha, siis vaatame, kuidas meie nende asjadega valmis saame, ja mina võisin seda öelda sellepärast, et need projektid nii-kui-nii töö-hoolekandeministeeriumi summade saamise puhul teha tulid. Projektide valmissaamisel selgus, et mitte üks tunnel ei maksa 18.000.000, vaid võib Paldiski maantee tunneli juurdelisamisega kaks tunnelit saada 13.500.000.—, järelikult mullatööde jaoks jäi järele 6.500.000.— pluss need rahad, mis töö-hoolekandeministeeriumilt mullatöödeks määratud. Tähendab, ka uus kava pidi teostatama 20.000.000.— piirides. Aprillikuus, kui töö-hoolekandeministeeriumi summad otsa lõppesid, küsis raudteevalitsus minu käest, et mis nüüd teha, kas mullatööd seisma jätta ja töölised lahti lasta või kuidas? Mina ei rahuldunud niisuguse küsimisega, vaid käskisin ühe miljoni võtta mullatööde jaoks sellest 20 miljonist. Nimelt oli siis sellest 20-miljonilisest summast leping tehtud ainult 13½ miljoni peale. Lubasin sellest ühe miljoni mullatööde peale, et tööd seisma ei jääks ja töölisi lahti ei lastaks. Ühtlasi nõudsin aga, et minule eelarve ette pandaks nende tööde kohta, mis üldse teostamisele tulevad. (E. Masik, põl: Mis jaoks mullatööd?) Noh, kallis aeg, kuidas Teie kujutate omale ette tunneli kaevamist ilma mullaveota. Seda ei saa ometi oletada, et

kui raudteesilda ehitatakse, siis pole tarvis mulda kärutada, seal oli tarvis mulda kärutada, ja seda nimetan mina mullatööks. Lisaks sellele tuli raudteetammi tõstmine, mis ka mullatöö on. Ma ütlen Teile, et aprillikuul oli leping tehtud 13½ miljoni peale, mille järele saab tehtud kaks raudteesilda või nõndanimetatud tunnelit, ja sellega jäi lubatud krediidist üle 6½ miljonit, millest lubasin ainult 1 miljon mullatööde jaoks. Ühtlasi andsin ma käsu, et mulle kiires korras kava esitataks, kuidas töid teha mõeldakse. Kuid selle peale vaatamata, et ma ministeeriumi tehnikaosakonna kaudu peaaegu iga päev peale käisin, esitati nõutud kava alles septembrikuu lõpuks. Siis selgus, et mitte üksi kavad ei olnud kokku seatud laiemas ulatuses, vaid et ka rahad olid niimoodi ära kulutatud, et paratamatult tuleb 18 miljonit juurde anda. Ma ütlen teile, et ega mina ju selles süüdi ei ole, et ma sel juhusel teedeministeeriumi eesotsas olin, kui raudteeülem lasi krediiti üle kulutada, aga kui ma seal olin, siis pidasin oma kohuseks selle süüteo asjus tarvilikke samme astuda, ning esitasin Vabariigi Valitsusele raudteeülema ametist lahtilaskmise ettepaneku. Juba üksi selle süü pärast peaks raudteeülem ametist lahti lastama, et tema asja niimoodi venitas, seletagu tema nii palju kui tahes, et temal arusaamatusi ees oli, et see suur töö oli jne. Ta ei ole väike laps, on juba mitu aastat raudteed juhtinud ja teab väga hästi, et krediitidest ülekulutusi ei tohi teha. Kui ta niiviisi krediidi tarvitamise seadusi ignoreerib, siis ei tohi ta enam raudteeülema kohal seista. Muidugi on raudteeülema lahtilaskmine nüüd uue valitsuse asi, kuid mina ütlen, et talitagu valitsus selles asjas kuidas ta heaks arwab, see on tema asi, kuid niisugust korda ei tohi lubada, nagu see siiani on raudteevalitsuses korduvalt kestnud. (M. Martinson, põl: Ei tohi juhuslikult valitsusse minna!) Mina ei saa aru, mis juhuslikkusest siin räägitakse. (M. Martinson, põl: Teie ise ütlesite!) Mina ütlesin, et see minu süü ei ole, et ma sel korral juhtusin teedeminister olema, kui raudteeülem niimoodi talitas. Mis selle asja sisusse veel puutub, siis ei saa ometi niimoodi asja juurde tulla, nagu rkl. härra Tonkman seda teeb. Härra Tonkman tuleb kõnetooli ja on kui süütu laps, kes millestki ei tea. Ometi usun, et Riigikogu liige Tonkman seda teab, et raudteesõlme kava on Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatud 1923. a. (K. Tonkman, põl: Aga mitte Riigikogu poolt!) Oodake, härra Tonkman, vähe! Minu teedeministriks olemise ajal esinesin 2 korda valitsuse ülesandel rahaasjanduse komisjonis raudteesõlme asjas

seletustega. Rkl. Tonkman oli see, kes selles komisjonis, kus see eelkrediidi summa arutamisel oli, tähendas, et mina teda olla seal nii kohutaval kombel ära hirmutanud, et tema komisjonist ära pagenud. (Vahelhüüe K. Tonkman'i, põl poolt). Selle juurde tulen ma ka veel tagasi, härra Tonkman. Teie ütlesite seal komisjonis, et rahaasjanduse komisjon ei ole seisukohta võtnud, ja Tallinna raudteesõlme asjas lubasite protokollile ette tuua. Mina aga tõin teile protokollid ette, et rahaasjanduse komisjon maikuu 19-dal päeval on seda küsimust käsitanud ja valitsusele mitte neid sõnu ei öelnud, mida Teie siin täna ütlesite. Mina olen kogu aeg raudteesõlme suhtes välja läinud ainult selles ulatuses, mis puudutab hädatarvilikke chitusi, nimelt neid kahte silda või viadukti, mis praegu ehitamisel, ja nendele lisaks veel kolmas sild, mis laseks Ülemistelt tuleva tee üle Nõmme tee minna. Kaks raudteed ei tohiks ristelda ühel ja samal pinnal, nagu seda Nõmme ja Ülemiste liin praegu teevad, eriti suure liikumise puhul. Meie ei saa võrrelda ennesõjaaegset liikumist praeguse liikumisega Tallinna ja Nõmme vahel. Härra Kornel rääkis siin väga õieti, et meie peame kergendama Tallinna ja Nõmme vahelist liikumist, sest et hulk inimesi Nõmmel elab. See liikumine peaks olema trammi liikumise taoline, kus vähemalt iga veerandtunni tagant rongid käiksid. (M. Martinson, põl: Teie ei lase ju trammi üle raudtee käia, kuidas ta siis liigub?) No vaata, see tuleb veel juurde. Jgatahes ei saa võrrelda ennesõjaaegset liikumist praeguse liikumisega. On sagedased juhtumised, kus kaubarong — ma olen ise sarnasel rongil sõitnud — mis Ülemistelt välja tuleb, otse Koplisse jookseb, ilma et keegi tont teda kinni peaks, kui libe ilm on. See sünnib ikka edasi, ja kui nüüd raudteevalitsus peaks julgema lubada Nõmmelt elektrirongi välja sõita lasta, kus reisijad peal, samal ajal, kui Ülemistelt on rong alla tulemas, siis võib juhtuda, et kinnipidamata rong kinniolevast semaforist läbi jookseb ja reisirongile otsa tormab. Mina arvan, et see maksab rohkem häda ja kulu, kui need viaduktid ka siis, kui teie nende jaoks mitte 18, vaid 64 miljonit krediiti juurde lubate. Mina arvan, et Riigikogu peaks 64 miljonit juurde lubama Tallinna raudteesõlme ümberkorraldamiseks. See kulu on paratamatu ja seda tööd peab tegema. (Teedeminister O. Amberg: Valest otsast on peale hakatud!) See võib olla, härra Amberg. Kuid ei saa ometi öelda, et Pelgulinna elanikud, neid on üle 10.000, peavad ennast nii vabalt raudteelt üle käies surmale ohverdama. (Teedeminis-

ter O. Amberg: See ei ole õige.) Võib olla arvab härra Amberg nii. (Teedeminister O. Amberg: Sellest oleks olnud kergem üle saada, kui oleks üks ülekäigusild ehitatud.) Seal olid kõiksugused kavad, härra Amberg. Taheti kontsessiooni saada ülekäimise ja altkäimise võimaluse ehitamiseks, aga lõppude-lõpuks on see kava, mis praegu arutamisel on, kõige parem. Peab ütleva, et neid asju on tehtud Riigikogu ringkondade ja rahaasjanduse komisjoni teadmisel. (O. Amberg, krst: Valest otsast on peale hakatud.) See võib olla, aga mis seal parata, kui ka sedapidi asja teostamist tehnilised asjatundjad võimalikuks pidasid.

Rkl. Tonkman kurjustas siin, et eelarves on krediit, mis olla varjatud. Härra Tonkman nimetas neist mõnda, kuid eelarves on veel 12 miljonit, millest härra Tonkman targu vaikib. Need 12 miljonit on ette nähtud sadamate süvendamistööde tarbeks. Miks, härra Tonkman, ei räägi Teie sellest? Teie teate väga hästi, mis need 12 miljonit tähendavad. Nende 12 miljoniga ehitatakse masinaid Kasari jõe süvendamiseks, mitte aga ei süvendata sadamaid. See krediit on aga väga tarvilik, sest ei tohi sellega leppida, et Kasari jõgi uputab ümbrust, mis mitte ainult üksikutele isikutele vaid ka riigile suurt kahju toob. (K. Tonkman, põl: Mina ütlesin, et vigu on olemas ka teistes küsimustes.) Mispärast Teie aga just seda viga ei näe? Aga vaatame lähemalt, kuidas on lugu nende teiste vigadega. Härra Tonkman kõneles siin ühest 8-miljonilisest krediidinõudmisest, mis pidada varjatud nime taha peidetud olema. Aga härra Tonkman jättis ütlemata, et sama nime all on 1925. a. eelarve korras lubatud 4 miljonit ja praegu nõutud 8 miljonit on lisaks neile töödele, mis eelarve-korras kord juba lubatud on. Kui komisjon või ka härra Tonkman nägi, et see nimi vigane on, siis oleks ta võinud seda viga samuti parandada, nagu Tallinna raudteesõlme tööde tarbeks esitatud 18 miljoni juures seda tehti. Kuid komisjon parandust ei teinud ja vaatas ainult sisuliselt asja läbi ja seda parandust ei ole tarviski teha, sest see puudutaks ainult nime, mitte sisu. Kui tagasi tulla Kasari jõe süvendamise juurde, siis võiks siin samuti öelda, et asja on valest otsast peale hakatud, nagu härra teedeminister seda praegu ütles. Aga kõik andmed, kaalumised, mitmesuguste komisjonide arvamised ja arvestused tõendavad, et meie praeguste rahatagavarade juures peame siit otsast peale hakkama. Sarnast julget kava, et laevad võiksid kord Haapsalust Kasari jõkke sõita, ei julge ma ette panna, samuti ka teist kava,

mis soovitab ehitada Matsalu lahe ette ühe suure tammi, et vesi ei saaks merest jõkke jookstaja Kasari jõesuu ümbruses maid uputada. Kuid midagi on seal ikkagi vaja ette võtta, sest siin usun täiesti härra Tonkman'i, kes on seletanud, et ühe suurema vihmajärgi järele olla vesi Kasari jõe silla juures kord tõusnud 7 jalga. Asjatundjad ütlevad, et võib asja nõnda parandada, et maalt pealetulev vesi uputust ei sünnita. Vaadake, kui asi nii on, siis on rkl. Johanson'il õigus, et oleme sunnitud asjade juurde minema ka siis, kui lõpukava veel täiesti valmis pole. Paratamata peab seda tegema. Samuti oli lugu Pelgulinna tunneli ehitamisega; oli paratamatu tarvilik parandada ühendusteid linna ja Pelgulinna vahel. Kuid eksimisi eelarve suhtes ei oleks tarvitsenud siin ette tulla, ja nagu ma juba tähendasin, ei oleks tohtinud raudteeülem niisuguseid eksitusi lubada.

Mis puutub härra Kornel'i seletustesse, siis tõepoolest see neelukoht Kopli tänaval on olemas. Härra Kornel ütles, et kahjuks ei ole minister Virma käskinud asja nii korraldada, et see parem oleks. Pean ütleva, et minul on kogu aja jooksul olnud nõuandjateks asjatundjad, kes ikka on vastu vaeelnud, et see, mida härra Kornel tõendab, ei ole sugugi nii hädaohtlik. Ma ei ole mitte võimalikuks pidanud pärast seda, kui mitmed komisjonid on minule teistsugused otsused toonud, käskida, et tehke see auk seal lahti, nõnda nagu seda härra Kornel soovib. Ma ei ole harilikult otsust teinud enne, kui mind vastavad nõuandjad on toetanud. On olnud väga vähe juhtumisi, kus mina olen asjatundjatega vastu ollu läinud, olen ikka nendega kokku leppinud. Ka härra Kornel'i poolt soovitatud augu asjas on asjatundjad minule seletanud, et seda auku ei või teha, sest see nõuab inimeste juurdepanemist, kes peaksid piletid kontroleerima jne., kuid selleks ei ole eelarves raha, et kolme inimest juurde võtta. (K. Kornel, rhv: Seal ei kontroleerita üldse piletid.) Härra Kornel räägib kõiksugust asja, aga raudteeülem on mulle teistsuguseid tõendusid andnud. Aga see asi on heaks näiteks selleks, et mina ei ole sarnaselt tegutsenud, nagu härra Tonkman mulle ette heitis, nimelt et mina olla omapead ja isevalitsejalikult tegutsenud. See asi on tõenduseks, et mina olen ikka katsunud vastavate asjatundjate arvamist ära kuulata.

Mis puutub Nõmme piletitesse, siis võin selle kohta järgmist tähendada. Omal ajal anti elektrit ilma mõõtjata, kuid siis, kui hakati mõõtjaid üles seadma, siis öeldi, et see olevat hirmus asi, ei lastavat inimestel ilusas valguses toas olla ja peab valgusega koo-

nerdama. Samuti oli lugu veemõõtjatega. Õeldi: nõusid peab pesema, pesu peab pesema, ennast peab pesema ja nüüd pannakse mõõtja, mis sunnib, et inimene peab veega kokkuhoidlik olema. Vaadake, samasugune lugu on Nõmme piletitega. Tariifinõukogu on seda küsimust kaalunud ja leidnud, et meie ei saa vabalt sõita lasta, vaid peame üksikult kõik piletid kontroleerima. (J. Mürk, põl: Selle mõõtja juures on ka tariif olemas. Praegu saab riik kahju!) Ei, härra Mürk, riik ei saa kahju. Nõmme elanikud kasutavad niisugust sõiduvõimalust, kus nad ümmarguselt 600 marka kuus raudteesõidu eest maksavad, sealjuures võivad nad kaks korda päevas linna sõita, kuna Tallinna elanikud, kes Kadriorus elavad, maksavad 1000 marka kuus samasuure sõitude arvu eest, kuna Tallinnast Kadrioru ainult 2 klm., aga Nõmmele 8 klm. on, siis tõuseb küsimus, kuidas riik Nõmme raudtee pealt kasu võib saada või omaga välja tuleb, kuna Tallinna linn nii odavat vedu oma kodanikkudele lubada ei või. Vaadake, siis on vist kuskil arvestamisel viga tekkinud, kuid kerge peaks olema näha, et riik seda vedu veel odavamini teha ei saa. Võib ainult tekkida küsimus, kas tuleks piletihinda tõsta, eriti vahest nendele, kes piletid oma perekonnaliikmetele edasi anda võivad. Nõmme alevivalitsuse esitus ja kõiksugused ametkonnad on käinud teedeministeriumis asja selgitamas, ja kui neile on must valge peal selgeks tehtud, et uue korra juures ei tule neile sõiduhind kallim, et endine hind jääb, siis ei ole keegi minu juures protesti avaldanud. Järele on jäänud minu arvates ainult härra Kornel, temale ei ole mina kahjuks saanud seda ära seletada. Tema toonitab, et Nõmmele ei hakka keegi asjata sõitma, kes tahab siis ilmaaegu vagunis istuda. Aga kui Riigikogu liikmetele taheti priipiletid anda, siis tähendas härra Kornel, et võtame selle küsimuse päevakorrast ära, vast istub mõni Riigikogu liige rohkem kui tarvis vagunis. (J. Hünerson, põl: Lahendab niiviisi korterikriisi!) Siin on vastolu arvamistes, kuid asja tuleb mõta ühesuguse mõõdupuuga. (M. Laarman, põl: Härra Virma, kuidas selle kohutamisega on?)

Kohe ütlen ma paar sõna sellest kohutavast ähvardusest. (M. Laarman, põl: Kas härra Voiman ka seal hirmutamise komisjonis oli?) Komisjonis oli arutusel 8 miljonit selle 18 miljonit hulgast, mis käesolevas lisaelarves Tallinna raudteesõlme ehitamiseks on ette nähtud. (Vahelhüüe teedeminister O. Amberg'i poolt.) Teedeminister Amberg'il on õigus, kui ta ütleb, et 8 miljonit ei käi sinna hulka. Kuid siis,

kui valitsus selle summa nõudmise esitas, siis käisid need 8 miljonit sinna hulka, nüüd on rahaasjanduse komisjon selle asja aga teisiti otsustanud. Rahaasjanduse komisjoni alamkomisjoni tuli härra Tonkman ja ütles, — tema ei öelnud otsekohe, et härra teedeminister valetab — aga ta ütles, et tema juttu ei maksa uskuda, ja tarvitas sellejuures niisugust kõneviisi, mis igapähele haavav oleks olnud. Komisjoni juhataja härra Veberman seletas pärast, et tema arvanud, et meil härra Tonkman'iga omavahelisi asju õiendada on, ja sellepärast pole härra Tonkman'i peatanud. Peaks aga selge olema, et kui härra Tonkman järjekorraliselt nõnda öelda mitmel lugemisel aina kordab: „näe, kuidas seadus on rikutud, rahaasjanduse komisjonis ei ole protokolle, näe, see asi on nii, aga mitte teisiti“ ja seda teeb ilma põhjendusega ja alusega, kuid väga haavaval toonil, siis võib igapähe kannatus lõppeda. Mina selle peale arvasin ainult, et võin härra Tonkman'ile ka midagi öelda ja ütlesin siis: „kuulge, härra Tonkman, Teie olete komisjoni aruandja ja mis arvate Teie aruandja kohuseks. Teie tulate komisjoni koosolekule ja loete ainult need kaks rida ette, mis igal Riigikogu liikmel käes on. Minu teada maksetakse aruandjale lisatasu, ja tema kohus on komisjonile materjaali tuua, ega temale muidu seda tasu ei makseta. Mispärast ei pööranud Teie teedeministeriumi poole ja ei küsinud omale andmeid, mis aruandmisel tarvis on.“ Jah vaadake, härra Tonkman ei jooksnud koosolekult mitte sellepärast ära, et mina teda kohutasin, vaid sellepärast, et tema süda sai täis selle üle, et mina temale meelde tuletasin, et palga eest peab ka tööd tegema. Mina ei tahtnud teda haavata ja ei ole seda ka kunagi teinud; aga mina rääkisin tõsiasjadest. Härra Tonkman, mul on stenogrammid taskus, selle kohta, kuidas Teie minu peale siin Riigikogus kaebasite. Neist stenogrammidest on näha, et Teie olla teedeministri käest must-valge peal materjaale küsinud. Kuid juba komisjonis tegin mina selgeks, et Teie ei ole mingit materjaali asja tarvis nõutanud ja Teie ise tõendasite seda sõnadega, et Teil ei tarvitsegi materjaale küsida. Härra Tonkman, Teie olete Riigikogu valesti informeerinud.

Mina oleksin vast rohkem Riigikogu aega tarvitanud, aga ma tean, et Riigikogu liikmed täna koju minna tahavad, ja sellepärast olen katsunud asja ainult lühidalt puudutada.

Lõpuks pean aga tähendama, et minu kindel äratundmine on see, et raudteeülem on krediidi ülekulutamises süüdlane. (M. Martinson, põl: Rööpaseadja on ikka süüdi!) Ei, rööpaseadja on siin kohe teine. Raudtee-

ülem tahtis kohe omale asetäitjat leida ja küsis raamatupidaja käest: kuidas on see võimalik, et lubatud on 20 miljonit krediite ja teie olete seal juba 11 miljonit üle kulutanud. Raamatupidaja tegi raamatud lahti ja ütles, et mul on veel 300 tuhat järel. Vahe seisab selles, et tunneli ehitajale ettevõtjale on välja maksetud ainult osa töö eest ja temal on hulk raha saamata, mis tuleb tagant järele juurde maksta. Asemikku on igalühel võimalik leida, aga mina ütlen, et krediitide ülekulutamise kord ei ole lubatav. Igatahes minu arvamine on, et praegu raudteeülem on süüdi, kuid mina ei pidanud tarvilikuks kõigi pealekäimiste ja süüdistuste peale vaatamata raudteeülema vastu tõstetud süüdistust avalikult käsitada, vaid esitasin vastava ettepaneku Vabariigi Valitsusele.

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on järjekorras rkl. Martna'l.

M. Martna (stp): Ei tarvita, kell on palju. (Vahelhüüded paremalt poolt. See on mõistlik sõna! Me täname!)

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on rkl. Kornel'il.

K. Kornel (rhv): Ainult paar sõna! Härra Johanson eksib, kui ta arvab, et mina 18 miljoni vastu räägin. Mina ei räägi selle vastu.

Härra Tonkman võttis minu arvustuse, mis ma raudteevalitsuse arvel tegin, oma peale. Minu teada ei ole härra Tonkman härra teedeministri abi ja sellepärast on vist asjata, kui ta end asjasse segab. Ja mis puutub sellesse, et härra Tonkman mulle viisakust õpetama hakkas, siis ma arvan, et paljud Riigikogu liikmed sel arvamisel on, et kui meie härra Tonkmani viisakuse eeskujuks võtame, see eeskuju õnnelik ei ole.

Härra Virma'le võiksin ma öelda, et Tallinna tramm ja Nõmme raudtee võrdlus ei ole õigustatud. Need on kaks iseasja. Arvesse võttes Tallinna korterikitsikust, on täiesti lubamatu praegusel ajal Tallinna ja Nõmme vahelise raudtee tariifi tõsta. Mina isiklikult arvan, et võib olla kasulik oleks ehituslaenust mõningad summad maha võtta ja tariifi sellevõrra alandada, sellega lahendaks riik vahest paremini korterikitsikust. Siis ütleb härra Virma veel, et temal kõigile on korda läinud selgeks teha, peale minu, et tariif siiski kõrge ei ole. Mina olen kurvale otsusele jõudnud, et ametiasutustes tihti on niisuguseid põikpäid, kus ka kõige teravam loogika läbi ei löö. Seal kuulatakse kodanik

küll ära, aga viimane lahkub täiesti mahalöödult, sest temast pole siiski aru saadud. Kas kõnele või ära kõnele, see on ükskõik! Kas ei oleks õigem kodaniku kannatlikust vaikimisest sarnast järeltust teha.

Kui teid nii valesti informeeritud on, et värava avamise korral piletite kontroleerimiseks kolm isikut tarvis on, siis pean tarvilikuks härra Virma tähelepanu selle peale juhtida, et Nõmme rongides piletid rongis juba ära kontroleeritakse.

K. Tonkman (põl): Austatud Riigikogu liikmed! Ma palun ainult viis minutit kannatust. Härra rkl. Virma tähendas, et tema on rahaasjanduse komisjoni informeerinud. See on õige. Aga rahaasjanduse komisjon ei teinud pärast informatsiooni mingisugust otsust. Kanti ette ainult informatsioon ja see oli kõik. Härra Linnamägi vaidles sellele vastu. Esimest korda kuulen härra rkl. Virma'lt, et tuuakse asjasse raudteeülem. Esimest korda kuulen, et selle küsimusega ka raudteeülem on ühenduses. Ei komisjonis ega ka alamkomisjonis ei ka kuskil mujal ei ole öeldud, et raudteeülem oleks asjas süüdi, vaid räägitud on ainult 18 miljonist, millega raudteetunnelit tahetakse ehitada. Aga et raudteeülem oleks midagi oma peast teinud, sellest räägitud ei ole. Sellest on näha, kui võrd tõsiselt seda võtta võib, mis härra Virma siin ette kandis. Kui mina alamkomisjonis neljarealise seletuskirja puhul tähendasin, et selle asja juures rohkem materjaali ei ole, ja kui härra minister ka andis kahepaikseid seletusi, nagu täna, siis ütlesin mina, et neid küsimusi ei saa tõsiselt võtta. Ja sel puhul ütles härra minister jälle „aga kui mu kannatus lõpeb“. Edasi tähendas härra Virma, et see ei olla ühenduses olnud 18- miljonilise krediidi nõudmisega, mida käesoleva lisaelarve nr. 2-ga nõutakse. Kuid teie nõudsite eelkrediidi seadusega raudtee pallasteerimiseks 8 miljonit marka ja nüüd tulete ja nõuate lisaelarvega sõja ja selle tagajärgede jne. kuludeks 7.950.000 marka. Kujutage ette, kuidas saab neid kahte asja ühte viia, kumbki tähendab hoopis iseasja, aga neid ei saa kuidagi ühendada. Siis tähendas härra minister sel korral, kui ta 20 miljonit krediiti nõudis, et ehitamise kavad on olemas. Aga nähtavasti on kavad vahepeal muudetud. Tähendab, härra minister küsis krediiti ja laskis siis kõik kavad muuta. Teie ei ole nende kavade juurde jäänud. Saite 20 miljonit ja tahate 18 miljonit veel saada.

Mis minu isiklikkudesse asjadesse puutub, siis ei taha ma neid siin õiendada hakata. Need Riigikogu ei huvita.

Juhataja **A. Jürman**: Faktiliseks märkuks on sõna rkl. Virma'l.

K. Virma (stp): Härra Tonkman ütles, et tema ei olla minule siis, kui mina komisjonis seletusega esinesin, öelnud, et minu sõnu ei maksa panna tähele. Teie härra Tonkman, ütlesite seda minule avansina siis, kui mina veel sõna ei olnud võtnud, siis kui teie aruande ette kandsite, ja kui juhataja ütles, et teedeminister on komisjonis ja tahab asja ette kanda. Nii, härra Tonkman, Teie ütlesite mulle seda avansina.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Kui siin oleks lastud seletusi anda neil härradel tehnilistel jõududel, kes komisjonis olid, siis oleksid vahest vaidlused ära jäänud. Komisjonis andsid seletust raudteeülem härra inseneer Reinok, teede- ja ehitusosakonna juhataja abi härra inseneer Pihlak, inseneer Jürgenson ja teised. Mina arvan, et oleks soovitav, kui Vabariigi Valitsus teisel lugemisel võimaldab neil härradel seletust anda nende asjade tehnilise tähtsuse üle, kui Vabariigi Valitsus tahab, et nõutud krediidid lisaearvelisse sisse jääksid. Küsimus ei ole selge, ja oleks soovitav, kui need härrad tuleksid ja siin lühidalt annaksid seletust, ja siis vaatame, kas on selge, mis räägib § 5. Aga mis seletasid need tehnilised jõud komisjonis? Nad seletasid, et kui seda summat, mis § 5—s, ei anta, siis selle tagajärjel saab riik kahju ja kahju sellepärast, et iga aasta kantakse teelt nii- ja niipalju liiva ära. Kui meie tee kividega ära sillutame, siis on see kulude kokkuhoidmine. See krediit arvati tarvilikuks sellepärast, et praegu on odavat tööjõudu saada ja et töötegemine on praegu odavam, on võimalik kive odavamalt välja vedada. Need on väga kaaluvad põhjused.

Mis puutub nimetusse, siis arvan, et Riigikogul ei ole tarvis siin nimetuse juures kurjustada. Sest mis see § 5 ja selle nimetus on? See ei ole muud midagi, kui arveraamatu vastav paragrahv, arve pealkiri. Mis ta sisult on, see on teine asi. See on ainult konto nimetus, siin võime võtta § 5-a või mõni teine paragrahv, ega see veel sisu ei muuda. Aga mina arvan siiski, et seletused tehniliste jõudude poolt on tarvilikud, ja kui Riigikogule ära seletatakse, milles asi seisab, siis jäävad kõik need vaidlused ära. Pealegi poliitilised vaidlused on siin ülearused, ministrit enam kukutada ei saa: ta on juba kukkunud. Ma ei tea, mis seal veel teha saab. Muidugi, ta on poliitiline vastutaja, aga kui seal on tehnilised eelarved ja kavandamisugused olnud, mis minister siis ära teha saab: ta võib nõuda,

et need, kes temale õigeid kavasid ei ole esitanud, vastutusele võetaks, tagandataks. Ka seda on minister püüdnud teha, aga ta on leidnud Riigikogus ägedat vastuseismist. Mis siis lõpuks tahetakse kätte saada? Minister ei tohi vastutusele võtta, minister ei tohi maksta panna oma võimu, aga minister pidagu ametkonnas korda — kas see ei ole korrupsiooni loomine? Nii kaugele ei või minna poliitilistes vahekordades ja poliitilises võitluses. Meie peame ikka korrektsed olema.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **K. Kornel**: Mulle jääb ainult niipalju juurde lisada, et asjatundjad on komisjonis selgelt ja täpselt seletanud, et krediidid on tarvilikud, ja suure enamusega võeti need summad vastu, sellepärast kordan oma ettepanekut, riigi 1925. aasta lisaearve nr. 2 I lugemisel vastu võtta.

Juhataja **A. Jürman**: Aruandja poolt on ettepanek tehtud, riigi 1925. aasta lisaearve nr. 2 I lugemisel vastu võtta. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on lisaearve I lugemisel vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel**: Teen ettepaneku, käesoleva seaduseelnõu I ja II lugemise vahel mitte kinni pidada kodukorras ettenähtud kolmepäevalisest vaheajast.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

8. Tempelmaksu seaduse muutmise seadus — II lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **E. Masik** kannab ette ja eraldihääletamiselt võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, I ja II osa.

Tempelmaksu seaduse muutmise seadus.

I.

§ 1. Okupatsiooni ajast maksvates tempelmaksu määrustes (Verordnungsblatt für Liv- und Estland Nr. 28—1918) tehakse järgmine muutus:

§ 2 täiendatakse märkusega:

„Laevade välismaa arved sadama-maksude, laeva kütte- ja masinamaterjaali ning varustuse,

samuti maaklerite ja kaptenite aruannete jne. kohta on vabad tempelmaksust.“

§ 2. Tempelmaksu tariifis, mis avaldatud „Riigi Teatajas“ nr. 71/72—1920. a. ja nr. 141/142—1920. a. tehtakse järgmine täiendus:

Järjekorra nr. 17 (järjekorra number al-
guskeeles 7) all lisatakse juurde:

Laeva veolepingute (charter partie) pealt
—10 Mk.

II.

See seadus hakkab maksma tema vastu-
võtmisega.

**9. Laevade äri- Rahaasjanduse kom-
maksu muut- misjoni aruandja E.
mise seadus — Masik kannab ette
II lugemisel. ja eraldi hääletamisel
võetakse vastu näh-
tava enamusega seaduseelnõu pealkiri
ning I, II, III ja IV osa.**

Laevade ärimaksu muutmiseseadus.

I.

Otsekoheste maksude seaduse (S. K. V k.
1914. a. väljaandes) § 453 täiendatakse p. 48-ga:

§ 453. Riigi ärimaksu alla ei kuulu:

48) Laevade ja lotjade pidamine ning
laevandus - ettevõtted. Laevandus - ettevõtted,
kes peale laevandusoperatsioonide veel muul
alal tegutsevad, käivad viimaste alade maksus-
tamisel hariliku maksustamise korra alla.

II.

Sama seaduse § 455 muudetakse ja pan-
nakse maksma järgmises redaktsioonis:

§ 455. Äritunnistuse (§ 449) peab võtma
iga üksiku kaubandus- või tööstusettevõtte ja
iga üksiku tööduse jaoks, välja arvatud ette-
võtted ja töödused, mis riigi ärimaksu alla ei
kuulu (§ 453.).

Märkus: (endine).

III.

Vabariigi valitsemise ajutise korra § 12-a
põhjal Vabariigi Valitsuse poolt 22. detsembril
1920. a. vastuvõetud põhiärimaksu muutmise
seaduse („Riigi Teataja“ nr. 1—1921. a.)
IV osa ja 1915. a. 9. jaan. seadus (собр. закон.)
VII osa p. 3.) kaotab maksvuse.

IV.

Käesolev seadus hakkab maksma 1. jaanu-
arist 1926. a.

**10. Vabariigi Rahaasjanduse kom-
Valitsuse liik- misjoni aruandja J.
mete, Riigikogu Luur (loeb):
esimehe ja
riigikontrolööri Vabariigi Valitsuse liik-
palgamäärade mete, Riigikogu esimehe
muutmisseadus ja riigikontrolööri palga-
— II lugemisel. määrade muutmisseadus.**

Juhataja A. Jürman: Sõna on pealkirja
kohta üldkommisjoni kaasaruandjal.

Üldkommisjoni kaasaruandja A.
Jõeäär: Lugupeetud rahvasaadikud! Riigi-
kogu andis selle seaduse üldkommisjoni
oma koosolekul 4. detsembril kooskõlastami-
seks põhiseaduse mõttega. Üldkommisjoni
enamus asus seisukohale, et esitatud kujul
seadust võimatu on põhiseadusega kooskõlas-
tada. Põhiseaduse § 51. järgi määratakse Riigi-
kogu liikmete tasu suurus kindlaks seadusega,
mida Riigikogu võib muuta ainult järgneva
Riigikogu koosseisu kohta. Riigikogu liikmete
tasu- ja sõiduraha seadusejärgi, mis I Riigikogu
poolt vastu võetud, saavad Riigikogu liikmed
kuutasu ühe kolmandiku osa suuruses ministri
palgamäärast ja § 2 järgi Riigikogu esimees —
Riigivanema palga suuruses. Seaduseelnõu
esitajad härrad Päts, Anderkopp, Kornel,
Luur ja Holberg, on nagu seaduseelnõu seletus-
kirjast näha, tahtnud Riigivanema, Vabariigi
Valitsuse liikmete ja Riigikogu esimehe palku
tõsta, ilma et see Riigikogu liikmete palkade
peale mõjuks. Selleks on nende poolt esitatud
seaduseelnõule pealkirjaks antud „Riigivanema,
Vabariigi Valitsuse liikmete ja Riigikogu esi-
mehe lisatasu seadus“. Seaduses eneses oli
ette nähtud nende palga kõrgendamine, mitte
kui palgakõrgendus, vaid kui lisatasu. Raha-
asjanduse komisjon on nimetanud selle
seaduseelnõu „Vabariigi Valitsuse liikmete,
Riigikogu esimehe ja riigikontrolööri palga-
määrade muutmise seaduseelnõu“. Nagu
seletuskirjast näha, on rahaasjanduse komis-
jon nimetanud selle paranduse ainult redakt-
siooniliseks.

Üldkommisjonis avaldati käesoleva seadus-
eelnõu kohta järgmisi arvamisi, mida mina
kommisjoni vastava soovivaalduse põhjal ette
kannan. Kõigepealt avaldas aruandja härra
Hasselblatt arvamist, et olevat täiesti ükskõik,
kuidas seadust nimetada, kas lisatasu- või
palgaseaduseks, niihästi ühel kui ka teisel
kujul käsitab kumbki seaduseelnõu palku, ja
seda võib maksma panna ja täita Riigikogu
liikmete suhtes ainult interpreteerides põhi-
seaduse § 51., mis kindlaks määrab, et Riigi-
kogu liikmed saavad sõiduraha ja tasu seaduses
kindlaksmääratud normi järgi, mida Riigikogu

võib muuta ainult järgnevate koosseisude kohta. Tähendab, sellest paragrahvist võib järeldada, et käesolev Riigikogu oma liikmete suhtes palgas muudatusi ette võtta ei või ja sellepärast, ükskõik missuguses redaktsioonis valitsuse liikmete palgaseaduse vastu võtame, see ainult järgneva Riigikogu liikmete palku muuta võib. See oli, nagu ma juba tähendasin, aruandja härra Hasselblatt'i arvamine.

Komisjoni liige Gustavson avaldas üldkommisjonis järgmist arvamist. Esimene Riigikogu tõstis riigikohtunikkude palka, kelle palkadest olenesid Riigikogu liikmete palgad. Seega tõstis I Riigikogu ka oma liikmete palka, siis ei arvatud seda põhiseaduse rikkumiseks. Kui Riigikogu liikmete palgaseadus anti, siis ei võidud ette näha, kas mark püsib edaspidise kolme aasta jooksul sama väärtuse juures, ja sellepärast on Riigikogu liikmete palgad olenevaks tehtud teistest palkadest, mille reguleerimine on Riigikogu võimkonnas. Endise pretsedendi põhjal võime ministrite palkade tõstmisega ka Riigikogu liikmete palka tõsta.

Komisjoni liige härra A. Tamm ütles, et enne valitsuse ja Riigikogu liikmete palku tõsta ei või, kui ei ole alamametnikkude palku tõstetud.

Selle viimase arvamisega ühinesin ka mina. Minu arvates võib põhiseaduse § 51. põhjal maksmapandud Riigikogu liikmete palga ja sõidurahade seadust selle tõttu küll mitmet viisi seletada, et selles seaduses palga suurus ei ole kindlaks määratud rahaüksuses, vaid antud ainult teatud väärtuse vahekord. Kui ministri palk rahakursi muutumise tagajärjel summaliselt suureneb või väheneb, siis mõjub see küll summa suuruse peale, mida palkadena välja maksetakse, kuid tegelikult jääb selle reaalne väärtus, ostujõud endiseks. Selle tõttu võiks sarnasel korral, kui elukallidus tõuseb, ja kui selle tõttu vähemate riigiametnikkude palku tõstetakse, ka kõrgemate ametnikkude palku tõsta. Kui oleks käesolev seaduseelnõu esitatud selle põhjendusega või sellepärast, et elukallidus on tõusnud ja rahaväärtus langenud, siis oleks võinud jutt olla üldisest palkade reguleerimisest. Kuid seda käesolev seaduseelnõu praegusel korral teha ei taha. Siin on ainult üksik liik kõrgemaid riigiametnikke välja võetud, see on Vabariigi Valitsuse liikmed, riigikontrolöör ja peale nende ka Riigikogu esimees, kelle palku tahetakse suurendada, mitte motiividel, et üldine elukallidus tõusnud, vaid et praeguste palkadega ei ole võimalik üksikudel valitsuse liikmetel, kellel suured perekonnad, ära elada vastavalt nende ameti seisukohale. See on seaduseelnõu esitajate motiiv. See motiiv ei ole kuidagi sarnane, et põhiseaduse § 51. rikkumata ministrite ja sellega ühenduses Riigikogu

liikmete palkade tõstmist võiks selles mõttes õigustada, et üldine elukallidus on tõusnud ja seega summa suurendamise peale vaatamata Riigikogu liikmete palga suurus ei muutu. Sellepärast on kogu see seaduseelnõu põhi-seadusega vastolus.

Komisjoni liige härra Kalbus arvas, et eelnõu sisuline kaalumine ei kuulu Riigikogu otsuse põhjal üldkommisjoni kompetentsi. Põhiseaduse järgi võib Riigikogu ministritele palka igal ajal tõsta, kuid Riigikogu liikmetele sama Riigikogu koosseisu jaoks mitte. Edasi arvas härra Kalbus, et kui eelnõu vastu võtta tema algatajate poolt esitatud kujul, siis on Riigikogu liikmete tasuseaduse järgi selge, et sarnasel korral lisatasa käib ainult Vabariigi Valitsuse liikmete kohta, kuid seda ei saa laiendada Riigikogu liikmete peale.

Härra Hasselblatt'i arvamise järgi võib Riigikogu ministrite palku igal ajal muuta, ja et selleks mingisugune seadus takistust ei tee. Riigikogu liikmete palkasid võib muuta aga ainult järgmise koosseisu kohta. Peale selle tähendas härra Hasselblatt, et Riigikogu ei võivat muuta Riigikogu esimehe palka. Riigikogu liikmete tasuseaduse § 2. on tähendatud, et Riigikogu esimees saab tasu Riigivanemaga ühesuguses suuruses. Nii tuleks härra Hasselblatt'i seletuse järgi välja, et Riigivanem seaduse vastuvõtmise korral rohkem tasu saaks kui Riigikogu esimees.

Komisjonis tehti järgmised ettepanekud: 1) tunnustada põhiseadusega kooskõlasolevaks eelnõu algatajate ettepanek; 2) tunnustada põhi-seadusega kooskõlasolevaks rahaasjanduse komisjoni ettepanek; 3) täiendada eelnõu märkusega, et seadus hakkab Riigikogu liikmete suhtes maksma III Riigikogu kokkuastumisel; 4) tunnustada, et eelnõu esitatud kujul kooskõlastada põhiseaduse § 51. võimatu. Viimane ettepanek võeti ka üldkommisjoni poolt vastu. Vastavalt sellele pean ma üldkommisjoni nimel ettepaneku tegema, see seaduseelnõu tagasi lükata, sest Riigikogu ei või seaduseelnõu vastu võtta, mis vastolus on põhiseadusega. Lisaks sellele pean ma veel tähendama, et minu arvamise järgi, ükskõik missugusel kujul see seadus ka vastu võetaks, see põhiseadusega vastolus oleks; ka siis, kui seadusele tahetakse märkus juurde võtta, et see Riigikogu liikmete kohta maksev ei ole. See märkus viiks teisest küljest seaduse põhiseadusega vastolusse, sest selle märkusega muudaksime I Riigikogu poolt 8. märtsil 1923. a. vastuvõetud Riigikogu liikmete tasuseadust. Selles tasuseaduses on öeldud, et Riigikogu liige saab tasu ühe kolmandiku osa suuruses ministri palgast. Kui meie võtame aga praegusesse seadusesse märkuse sisse, et Riigikogu liige vähem saab, siis oleme

sellega seaduse ära muutnud, mida meie aga enda kohta muuta ei või. Kõigil neil põhjustel teen üldkommisjoni nimel ettepaneku, seaduseelnõu tagasi lükata.

V. Hasselblatt (sks): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Minu arvates käesoleval juhtumisel ei ole küsimus ka juriidiliselt mitte nii keeruline, kui seaduse sihist tahetakse aru saada. Ega meie põhiseadus ei ole ainuke, kus on keelatud Riigikogule oma palga suhtes mingisuguseid muudatusi teha, see paragrahv on peaaegu kõigis demokraatlikkudes riikides olemas ja tema siht on päris selge. Ei ole õige, kui Riigikogu ise määrab omale tasu, muud mõtet ja sihti sellel paragrahvil ei ole. Nüüd on aga pärast I Riigikogu poolt vastuvõetud seadus, kus ministri palk pannakse ühendusse Riigikogu liikme palgaga, tehes neid nagu Siiami kaksikuteks, et Riigikogu liikme palk peab olema $\frac{1}{3}$ ministri palgast. See mõte, minu arvates, käib põhiseadusele vastu, kui nõndaviisi tasu määratakse, see igatahes on oma mõtte järgi põhiseaduse § 51. vastu. On väljaspool igasugust kahtlust, et Riigikogu, kui kõrgem ja seadusandja võim meie riigis, on õigustatud ministrite palku tõstma. Niisamuti on väljaspool igasugust kahtlust, et Riigikogu iseendale tasu tõsta ei saa. Sellest peame meie niisuguse järelduse tegema, et kui meil on see veendumus olemas, et ministri palka on tarvilik tõsta ja kui Riigikogu I lugemisel selle otsustanud on, siis võib ainult seda järeldada, et see seadus ei maksa Riigikogu liikmete suhtes. Minu arvates jätkuks, kui see asjaolu oleks rühmadele selge ja seletuskirjas ära tähendatud. Kui aga arvatakse, et sellest ei jätku, siis võiks käesolevat seadust täiendada märkusega, et tema hakkab maksta Riigikogu liikmete kohta III Riigikogu kokkutulekust arvates. (E. Masik, põl: Aga kui II Riigikogu III kohta sootu uue aluse võtab?) Ma olen sellel seisukohal asunud, et see siinamaaline seotavus peaks igatahes ära lõpetatama. Käesoleva seaduse seletuskirjast näete teie, et kõik see asjaolu ja need motiivid, mis seal ette on toodud, igatahes ei maksa. Järelikult näete teie, et ei ole õige, et ministri palk ja Riigikogu liikme palk üksteisest ära ripuvad. Minu arust on päris kindel, et kui meie asume küsimuse arutamise juurde, kuidas III Riigikogu liikmete tasu küsimust otsustada, siis saab seda teha ainult sel teel, et meie selle märkuse ära kaotame. See peab sündima ainult selleks, et rahvas näeks, et meie tõesti teeme ainult seda, mida meie õigeks arvame, nimelt tõstame ministrite palku ja loobume sellest, mida võiks ka Riigikogu liikmete tasu suuruse kohta seadusest välja interpreteerida. Võtame selle küsimuse

puhtpraktiliselt. Käesoleva seaduse vastuvõtmise järele läheks keegi Riigikogu liige kassasse ja nõuaks endale ka vastavalt suuremat palka. Kassa pööraks Riigikogu juhatuse poole, ja Riigikogu juhatus ütleks, et meie ei ole seadust nii interpreteerinud ja palka maksta ei või. Kelle poole võiks Riigikogu liige pöörata? Vanematekogu poole ... (Vahelhüüe: Kohtu poole.) See ongi see asi, et ei tsiviilkohus ega administratiivkohus ei saa seda asja otsustada, sest meie oleme selles asjas vist küll suveräänsed. Nii et mina toetaksin selle seaduse vastuvõtmist ja esineksin sellekohase ettepanekuga, kui teised paragrahvid on vastu võetud.

E. Veberman (rhvsv): Minu eelkõneleja tegi ettepaneku, et see seadus ei käiks Riigikogu liikmete palkade kohta ... (E. Masik, põl: Et käiks, aga ainult III Riigikogu liikmete palkade kohta.) see tähendab, et tema puudutaks ainult III Riigikogu liikmete palku. See oleks ju vastuvõetav sel puhul, kui meil võimalus oleks oma palka vähendada. Nüüd aga, kui seadus vastu võetakse, oleks see Riigikogu liikmete palga suhteline vähendamine, sest eelmise Riigikogu poolt vastuvõetud seadus sidus meie palga ministrite palgaga, määrares selle $\frac{1}{3}$ peale. Kui siis nüüd ministrite palk suuremaks määratakse, ja meie, Riigikogu liikmete, palk jääks endiseks, siis sellega on see suhteline vähendus ette võetud, ja ka selleks ei ole meil õigust, sest põhiseaduse § 51. ütleb otsekohe, et Riigikogu liikme tasu võib muuta ainult järgenevate Riigikogu koosseisude kohta, see on, et meie ei tohi oma õiguste aegu oma palka muuta. Siin ei ole seaduseandja mõelnud ainult tasu suurendamist, vaid ka vähendamise võimalus on ette nähtud; võib tõesti ette kujutada, et võib sarnase Riigikogu koosseisu valida, kus näiteks 51 liiget oleks jõuka kihi esitajad, ja need võiksid otsuse teha, et nad loobuvad kõik oma palgast, nii et 49 ülejäänud liiget, kes võib olla kehvad inimesed, üldse ei saa ära elada. Niisugune teoreetiline oletus on täitsa võimalik, ja selle ärahoidmine ongi põhiseaduse § 51. mõte.

Teiseks oleks esimese Riigikogu poolt väljaantud Riigikogu liikmete tasu seadus põhiseaduse vastane sel puhul, kui meie hakkaksime ministrite palku muutma, mis paratamata kujuneks ka Riigikogu liikmete palkade suhteliseks muutmiseks. Ja seda meil ei ole õigust teha. See seadus on siduv sellepärast, et meie ei saa ministrite palku põhiseaduse alusel väljaantud ja II Riigikogule kohustava seaduse pärast muuta, ilma et meie puudutaksime nendega seotud Riigikogu liikmete palku. Nii peame meie volens-nolens tunnistama, et meie

teise Riigikogu aegu ei saa ministrite palku muuta, olugi et see meie suvräänne õigus peaks olema. (Vahelhüüe K. Päts'i, põl poolt.) Tasu muuta meie ei saa, see on täitsa selge, kuid ergutusrahasid määrata — ma ei tea, võib olla härra Päts'il on midagi selle kohta teada või öelda, minul küll ei ole.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on aruandjal.

Aruandja **J. Luur**: Rahaasjanduse komisjoni nimel teen ettepaneku, seaduseelnõu pealkiri vastu võtta.

Juhataja **A. Jürman**: Lõpusõna on kaasaruandjal.

Kaasaruandja **A. Jõeäär**: Üldkomisjoni nimel pean tähendama, et härra Hasselblatt'i poolt tehtud parandus kaugeltki põhiseadusega seda seadust kooskõlla ei vii, ja just neil põhjustel, millest ka härra Veberman kõneles. Kui meie seaduse vastu võtame esitatud kujul ja ta Riigikogu liikmete kohta laiendatakse, siis suurendaksime nende palka. Seda põhiseadus ei luba. Peaksime meie aga sinna märkuse sisse võtma, et see seadus Riigikogu liikmete kohta maksev ei ole, siis sellega muudaksime meie Riigikogu liikmete tasuseadust, mida põhiseadus ei luba. Nagu näete, oleme meie tõepoolest niisugusesse seisukorda pandud, et meie ministrite palku muuta ei saa, ja tahes või tahtmata tuleb sellega leppida, kuigi nad peaksid selle all kannatama. Ma pean siinjuures tähendama, et meie valitsuse liikmed mitte ainult palka ei saa, vaid nad saavad eelarve järgi ka veel 10.000 marka kuus sõiduraha, sellepärast ei ole meil liig hädalisi põhjusi nende palkade tõstmiseks. Ainukene võimalus, mille läbi oleks võinud kuidagi viisi põhiseadusega kooskõlas seda küsimust lahendada, oleks, kui meie Vabariigi Valitsuse liikmetele määraksime ühekordse tasu mingisuguse ergutusraha näol, kas või näiteks 150.000 marka, ja maksame sellest summast kuue kuu jooksul iga kuu teatud summa välja, nimetades seda kas korterirahaks või millekski muuks, millel palgaga midagi ühist ei ole. See oleks põhiseadusega kooskõlas. Sarnaseid ettepanekuid ei ole aga Riigikogus II lugemisel tehtud, kuna Riigikogu on ometi see asutus, kes on sunnitud seaduste kooskõlasse viimise järele valvama. Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, see seaduseelnõu tagasi lükata.

Juhataja **A. Jürman**: Rahaasjanduse komisjon on seaduseelnõu pealkirja vastu

võtmise poolt, kuna üldkomisjon selle vastu on. Panen pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Poolt on 30 häält, vastu 30, — seega on pealkiri tagasi lükatud.

Kuna Riigikogu juba üle kahe tunni on töötanud, kuulutan veerandtunnilise vaheaja.

Vaheaeg algab kell 2.30 min.

Pärast vaheaega jätkub koosolek kell 2.45 min.

Koosolekut juhatab abiesimees **A. Jürman**.

Sekretäri kohal abisekretäär **J. Piiskar**.

Juhataja **A. Jürman**: Riigikogu koosolek kestab edasi.

Aruandja **J. Luur** (loeb):

§ 1. Alates 1. detsembrist 1925. a. saavad kuus palka järgmiselt:

- I. Riigikogu esimees, Riigivanem Mk. 75.000.—
- II. Ministrid, riigikontrolöör „ 50.000.—

E. Masik (põl): Väga austatud Riigikogu liikmed! Siin on vist üldine arvamine, et põhimõttelikult selle vastu ei olda, et valitsuse liikmete palku oleks tarvis suurendada, küsimus seisab ainult selles, kuidas leida moodust, mis lubaks seda teha, arvesse võttes seda keerulist korda, mis meil praegu valitsuse ja Riigikogu liikmete palga määramisel maksev on. Et kõrvaldada neid arvamisi, nagu võiks selle seaduse vastuvõtmine põhiseadusega vastollu sattuda, siis teeksin ma ettepaneku, § 1. teha muudatus, mis peaks kõik need kahtlused kõrvaldama. Nimelt teen ettepaneku „lisatasu“ asemel nimetada „lisaesitusraha“, teiseks teeksin ettepaneku, et käesolev seadus ei hakkaks maksuma mitte 1. detsembrist 1925. a., vaid 1. jaanuarist 1926. a., sest meil on lisaelarve praegu teatavasti rahaasjanduse komisjonis vastu võetud, ja kui meie tahaksime veel vana aasta sees seda palkade suurendust maksuma panna, siis peaksime meie vastavad muudatused eelarves võtma, mis soovitav ei ole. Ettepanek oleks seega „1. detsembrist 1925. a. asemele võtta 1. jaanuarist 1926. a.“

J. Kana (töer): Teen ettepaneku, § 1 vastu võtta järgmisel kujul: § 1. algades 1. detsembrist 1925. a. saavad kuus lisaesitusraha 1) Riigivanem 25.000, 2) Riigikogu esimees 10.000.—, 3) ministrid — 14.000 marka, 4) riigikontrolöör 9 tuhat marka.

J. Tõnisson (rhv): Austatud Riigikogu liikmed! Seaduseelnõu I lugemisel rõhutasin ma, et tarvis on küsimust selgitada, kas seaduseelnõu on tõsisel kooskõlas põhiseaduse mõttega selle poolest, et siin võib valitsuse liikmete tasu tõstmine mõjuda Riigikogu liikmete tasu suuruse peale, mida ei saa Riigikogu ise muuta. Nüüd katsutakse sellest tääbarast küsimusest sel teel mööda saada, et seda asja ilma komisjonis arutamata uuel kujul päevakorralle tuuakse, see tähendab, lisatasu maksmist „esitussummade“ nime all. See on minu arusaamise järgi ometi võimatu. Jäädagu ometi selle kavatsuse juurde, mis komisjonis läbi arutatud on. Kui selgub, et see kooskõlas ei ole põhiseadusega, siis ei saa meie seda läbi viia. Kui aga meie katsusime asja siin kuidagi viisi läbi kiskuda, mõelge, kuidas see väljaspoole mõjub. Meil on küllalt igal sammul arvustamist, kus kulude tõstmisega tegemist on. Ametnikkude ringkonnas ja kõigi hulgas, kes väikese palgaga teenivad, sünnitab iga palgalisa tõstmine kõrgematel kohtadel olijatele vastuseismist. Nii siis peab see igatahes nõnda sündima, et ei saaks juba välise kuju poolest vastu vaielda. Korrekt peab olema see kuju ja see tee, mida kasutatakse sarnase nõude lahendamiseks.

Sellelt seisukohalt arvan mina, et küsimuse lahendamine sarnasel teel õige halvasti mõjaks väljaspoole. Õieti viiks see nii paljuid kibedusele ühelt poolt ja teiselt poolt halvaks-panemisele selle kavatsuse vastu. Kas on see väga hea meie Vabariigi Valitsuse üldise lugupidamise tõstmise seisukohalt ja teiselt poolt inimeste hingeolu tasakaalus hoidmise seisukohalt?! Ei tohi neid „väikseid“ mitte pahandada! Kui ka selle eest ei panda veski-kivi sulle kaela, aga ei tohi! Sellelt seisukohalt arvan, et ei võida kavatsust mitte nagu otsitud kujul läbi viia.

Sellepärast oleksin mina selle poolt, et küsimus vähemalt päevakorrast ära võetaks kunni küsimus lõpulikult komisjonis arutatud küll sisuliselt, küll kujuliselt. Täna ei saa seda asja otsustada.

V. Hasselblatt (sks): Ma teen ettepaneku, § 1. rahaasjanduse komisjoni redaktsioonis täiendada järgmiselt: Käesolev seadus hakkab maksma Riigikogu liikmete tasu suhtes kolmanda Riigikogu kokkuastumise päevast alates. (Põhiseaduse § 51.)

Ministrite palka tõsta, seda õigust mina kaitsen ja Riigikogu I lugemisel on tarvilikuks leitud seda vastu võtta. Minu arvates siin raskusi ei ole. Kui tahetakse selle seaduse ja I Riigikogu poolt vastuvõetud seaduse lahku-

minekut lahendada, siis see seadus, mis seda lahendab, on põhiseadus.

Kaasaruandja A. Jõeäär: Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, § 1. tagasi lükata. Kui Riigikogu leidis küllalt kaaluva olevat, et pealkiri tagasi lükata, siis peab seda ka teksti kohta tegema.

Juhataja A. Jürman: Lõpusõna on aruandjal. Aruandja lõpusõna ei tarvita. § 1. kohta on rkl. Hasselblatt'i poolt järgmine parandus-ettepanek, võtta rahaasjanduse komisjoni poolt esitatud seaduseelnõule märkus juurde: „Käesolev seadus hakkab maksma Riigikogu liikmete tasu suhtes III Riigikogu kokkuastumise päevast alates (Põhiseaduse § 51).“

Rkl. Kana poolt on esitatud ettepanek, § 1 vastu võtta järgmisel kujul: „§ 1. Algades 1. detsembrist 1925. a. saavad kuus lisasitusraha 1) Riigivanem — 25.000 marka, 2) Riigikogu esimees — 10.000 marka, 3) ministrid — 14.000 marka, 4) riigikontrolöör — 9.000 marka.“ See on paralleel-ettepanek komisjoni ettepaneku juurde. Rkl. Masik võttis oma ettepaneku tagasi ja ühines rkl. Kana ettepanekuga. Kõige enne panen hääletamisele rkl. Hasselblatt'i ettepaneku, mis käib § 1. juurde rahaasjanduse komisjoni redaktsioonis. Siis jääks järele kaks paralleel-ettepanekut, need on rkl. Kana ettepanek ja teine komisjoni ettepanek. Asun rkl. Hasselblatt'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Nüüd tuleb esiteks poolt hääletamisele rkl. Kana ettepanek. (Hääletatakse.) Hääletamisele tuleb rahaasjanduse komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.)

Kuna kumbki ettepanek ei ole saanud absoluutset enamust, siis tulevad mõlemad ettepanekud uuesti poolt ja vastu hääletamisele selles järjekorras, nagu nad esimesel hääletamisel hääli on saanud. Hääletamisele tuleb rkl. Kana ettepanek. (Hääletatakse.) Hääletamisele tuleb rahaasjanduse komisjoni ettepanek. (Hääletatakse.) Hääletamise tagajärjed on järgmised: rkl. Kana ettepanek on saanud poolt 23 häält, vastu 36 häält, rahaasjanduse komisjoni ettepanek on saanud poolt 5 häält, vastu — nähtav enamus, seega on § 1. tagasi lükatud, ja ühtlasi sellega on seaduseelnõu tagasi lükatud.

11. Eesti ja Briti valitsuste vahelise sõja- Aruandja kohuseid täidab rahaasjanduse komisjoni

varustuse võla kohta sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

abiesimees rkl. Kornel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **K. Kornel** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseel-

nõu pealkiri, § 1 ja § 2.

Eesti ja Briti valitsuste vahelise sõjavarustuse võla kohta sõlmitud kokkuleppe kinnitamise seadus.

§ 1. Eesti ning Briti valitsuste vahel Londonis 24. juulil 1925. a. sõlmitud kokkulepe võla kohta sõjavarustuse eest tunnustatakse kinnitatuks.

§ 2. Lepingu tekst ühes eestikeelse tõlkega avaldatakse ühes käesoleva seadusega.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **K. Kornel**: Juhin härrade Riigikogu liikmete tähelepanu sellele, et käesolev seadus on väike seadus ja redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud; sellepärast julgen ettepaneku teha, seadus vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

12. Merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse seadus — III lugemisel.

Töökaitse komisjoni aruandja **Th. Tallmeister**: Käesolev seaduseelnõu on pärast II lugemisel vastuvõtmist redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud. Redaktsiooniliste parandustega, mis seaduseelnõus tehtud, võin mina ühineda, sellepärast kannan seaduseelnõu ette redaktsiooni komisjoni liikmete poolt tehtud parandustega.

Aruandja **Th. Tallmeister** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1—9.

Merilaevanduses töötavate laste ja alaealiste sundusliku arstliku järelevaatuse seadus.

§ 1. Käesoleva seaduse käsitamisel tähendatakse sõnaga „laev“ kõiki avalikkude asutuste

või eraisikute päralt olevaid Eesti laevade registrisse ülesvõetud kaubandusmerilaevu.

§ 2. Alaealisi ja lapsi alla kaheksateistkümneme aasta võib laevadele, kus mitte ainult laevniku oma perekonna liikmed tegevuses ei ole, tööle võtta ainult vastava sadamakapteni poolt määratud arstilt väljaantud tunnustuse ettenäitamisel, et laps või alaealine kõlbab sellele tööle.

§ 3. Kui sarnased lapsed või alaealised merel alaliselt tegevad, peab arstlik järelevaatus nende kõlbulikkuse suhtes vähemalt kord igal aastal uuesti sündima, ja iga uue järelevaatus puhul tuleb esitada uus arstitunnistus, et läbivaadatud töökõlbuline on. Kui arstitunnistuse tähtaeg reisi kestusel lõpeb, pikendatakse teda jõudmiseni sadamasse, kus asub § 2. ettenähtud arst.

§ 4. Hädalistel kordadel võib sadamakapten alaealistele alla kaheksateistkümneme aasta ilma §§ 2. ja 3. ettenähtud arstliku läbivaatamiseta laevaleminekuks loa anda, kuid selle tingimisega, et arstlik järelevaatus toimetatakse esimeses sadamas, kus laev peatub ja vastav arst olemas.

§ 5. Käesoleva seaduse ja tema põhjal antavate määruste korraliku täitmise järeleva, samuti ka seaduse ja määruste rikkujate vastutuselevõtmine allub töökaitse komisсарidele ning sadamakaptenitele.

§ 6. Käesoleva seaduse ja tema põhjal antavate määruste mittetäitmise eest karistatakse süüdlasi rahatrahviga kunni viiekümne tuhande margani.

§ 7. Paragrahv 6. tähendatud rikkumiste eest vastutuselevõtmine ja süüdlaste karistamine sünnib korras, nagu see ette nähtud seaduses karistamise korra kohta töökaitse seaduste rikkumise pärast („Riigi Teatajas“ nr. 67 — 1922. a. avaldatud seaduse § 32), kusjuures sadamakaptenid võivad vastavatel juhtumistel ka protokolle kokku seada ja neid vanemale töökaitse komisсарile esitada.

§ 8. Laevakaptenid on kohustatud igal ajal töökaitse komisсарidele lubama laevadel järelevaatus toimetada, omalt poolt neile ametnikkudele tarvilikku vastutulekut üles näitama ja nende seaduslikke nõudmisi täitma.

§ 9. Töö-hoolekandeministri ülesandeks jääb kokkuleppel teedeministriga välja anda vastavaid määrusi käesoleva seaduse käsitamiseks.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **Th. Tallmeister**: Nagu juba alguses tähendasin, on käesolev seaduseelnõu redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud. Teen ettepaneku, see vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

13. Raadio seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Tamm**: Raadio seadus on redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud. Redaktsiooniliste parandustega, mis seaduseelnõu tekstis tehtud, mina, kui aruandja, ühinen ning kannan selle ette ühes parandustega. (Loeb):

Raadio seadus.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on pealkiri vastu võetud.

Aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § § 1—12.

§ 1. Kõigi raadioühenduste eksploateerimine riigi territooriumil (maal, merel, õhus) on riigi ainuõigus; raadioühenduste korraldamine allub teedeministeriumile.

§ 2. Riigikaitse teenistuses olevad raadioühendused kuuluvad sõjaministri võimkonda, nende korraldamine sünnib teedeministri teadmisel.

§ 3. Teedeminister annab välja määrusi raadiosaatejaamade avamise, sulgumise ja tegevuse, samuti vastuvõtteaparaatide ülesseadmise ja tegevuse kohta, ära kuulates sealjuures raadiokomitee arvamist.

§ 4. Teedeministril on õigus lubada raadiosaatejaamade sisseseadmist ja eksploateerimist ringhäälingu otstarbel (kontserdid, kõned ja muud ettekanded) eraisikuile ja ühisustele kontsessiooni alusel. Samuti on teedeministril õigus anda ka riigi saatejaamu eraisikute või ühisuste eksploateerimisele.

§ 5. Valvet raadioühenduste pidamise ja eksploateerimise üle vabariigis ning läbikäimises välisriikidega teostab posti-telegraafitelefoni ametkond käesoleva seaduse ja tema põhjal antud määruste ning rahvusvaheliste konventsioonide, reglamentide ning kokkulepete vastavalt, milleks tal õigus on oma ametnikkude kaudu kontroleerida kõike raadiosisseseadeid, välja arvatud sõjaministeriumi raadiojaamad.

§ 6. Raadiosajanduse arendamiseks moodustatakse teedeministeriumi juures nõuandva

organina kaheteistkümne-liikmeline raadiokomitee järgmises koosseisus: haridusministeriumist, siseministeriumist, teedeministeriumist, postipeavalitsusest, — igast üks esitaja, sõjaministeriumist kaks esitajat, raadioettekannete korraldajate poolt üks esitaja, raadioaparaatide valmistajate ja müüjate poolt üks esitaja, seaduslikus korras registreeritud raadioühingute poolt kaks esitajat ja Eesti inseneeride ühingute poolt kaks esitajat. Riigi keskasutuste esitajad määratakse vastavate ministrite poolt, eraettevõtjate ja ühingute esitajad kutsub teedeminister nende ettevõtjate ja ühingute ettepanekul. Samas korras määratakse ka igale komitee liikmele üks asemik. Raadiokomitee liikmete volitused kestavad kolm aastat.

Raadiokomitee istungeid juhatab teedeministeriumi esitaja, tema äraolekul postipeavalitsuse esitaja.

Raadiokomitee tegutseb enda poolt välja töötatud ja teedeministri poolt kinnitatud kodukorra alusel.

§ 7. Raadiosajanduse tehnilise külje arendamine ja korraldamine on postipeavalitsuse ülesanne.

§ 8. Teedeministril on õigus keelata salakeelte tarvitamist raadioühenduslikus läbikäimises.

§ 9. Teedeminister võib erasaatejaamu rakendada riigi ülesannete täitmisele. Nii-sugustel juhtumistel maksab riik eraraadiosaamade omanikkudele tasu S. K. X. k. ettenähtud korras.

§ 10. Väljamaa laevad, aeroplaanid ja muud liikumisvahendid võivad kasutada oma raadioaparaate Eesti territooriumil ja territoriaalvetes vastavalt teedeministri määrustele.

§ 11. Riigi raadiojaamade läheduses on keelatud 2 klm. raadiusega sõõris ilma teedeministri loata teha niisuguseid ehitusi ja üles panna aparaate, masinaid ning sisseseadeid, mis mõjuvad absorbeerivalt või segavalt raadiojaamade korraliku töötamise peale. Ilma loata tehtud ehituste, aparaatide, masinate ja sisseseadete omanikud on kohustatud kõrvaldama enda kulul raadiojaama segavaid mõjusid. Teedeminister kuulutab „Riigi Teatajas“, missugused ehitused, aparaadid, masinad ja sisseseaded võivad segada riigi raadiojaamade tööd.

§ 12. Riigi raadiojaamade ehitamisel ja vastuvõtteaparaatide ülesseadmisel on lubatud välisvõrgu antenni võõra maa ning hoonete külge kinnitada, kusjuures kõik kinnisvara omanikule selle läbi tekkinud kahjud tasutakse vastava ametkonna poolt S. K. X. k. ettenähtud korras.

Aruandja **A. Tamm** (loeb):

§ 13. Erasikuil ja ühisustel, kes käesoleva seaduse põhjal luba saanud raadiosaatejaamu või vastuvõtteparaate sisse seada, on õigus õhuantenne võõra maa ja hoonete külge kinnitada kohaliku omavalitsuse nõusolekul; sellelabi kinnisvara omanikule tekkinud kahju tasub raadiosaatejaama või vastuvõtteparaadi omanik. Riigi- ja omavalitsuse asutuste päralt olevate kinnisvarade külge õhuantennide kinnitamiseks on vaja vastava asutuse nõusolek. Kui pooled kahjutasu asjas kokku ei lepi, lahendatakse küsimus kohtu korras.

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on rkl. A. Tamm'el.

A. Tamm (rhvsv): Teisel lugemisel tegin ettepaneku § 13. välja jätta sõnad „kohaliku omavalitsuse nõusolekul“. Ma leian, et seda nõusolekut sugugi tarvis ei ole. Antennide ülesseadmine on üks niisugune tähtsuseta asi, ta ei riku midagi, ei uulitsat, ei maja välimust, ei ole tulekahju korral hädaohtlik, nii et selieks ülespanemiseks nüüd linnavalitsuse luba nõutada tarvis ei oleks. Linnal on oma määrused olemas, mille põhjal võib sarnaseid asju kõrvaldada, mis uulitsaid rikuvad jne. Inimestele, kes omale selle väikese raadioaparaadi muretsevad, niisugust suurt koormat peale panna, et nad peavad linnavalitsusse minema, seal registreerima, palvekirjad sisse andma jne, ei ole kõige vähematki põhjust. Veel vähem põhjust on seda nõuda maal, alevites ja vallas. Minu härrad, ma arvan, et mõned teist ei ole vist seda asja küllalt tundma õppinud. (J. Mürk, mo: Millest Teie siis omanikuõigust näete, kui igaüks tuleb sinna külge nokitsema?) See on ju tervel maakeral nii, ega see meil üksi ei ole. Mina kujutan omale ette, et majaperemees ja üürnik selles asjas omavahel kokku lepivad ja linnavalitsusel ei peaks seal midagi öelda olema. Ütleme, et kui on tegemist antenni kinnitamisega võõra kinnisvara külge, et siis linnavalitsusel on midagi kaasa rääkida, aga kui mul oma maja on, siis ei peaks linnavalitsusel midagi asja olema. See seadus näeb ette ainult võõra vara külge kinnitamist, aga kui ma oma maja külge kinnitan, kas siis on ka veel linnavalitsuse luba vaja. Ma võin öelda nende materjalide põhjal, mis ma väljamaalt saanud, et mujal niisuguseid takistusi ei tehta. Kuna raadioasjandus on kultuuriline ettevõtte, mis meile võimaluse annab kuulata kontserte ja ettekandeid mujalt ning selle läbi saavutada kultuurilisi läbielamusi, siis ei oleks otstarbe-

kohane niisuguseid takistusi teha. Teen ettepaneku, § 13. 4. reast välja jätta sõnad „kohaliku omavalitsuse nõusolekul“.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on rkl. Tämme ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 13. hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 13. vastu võetud.

Aruandja **A. Tamm** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega § 14—17.

§ 14. Kui eraradioühenduste välisantennid takistuseks on riigi telegraafi, telefoni või raadioühenduste välisvõrgu ehitamisele ja korrashoiule, on riigil õigus neid ümber paigutada oma kulul.

§ 15. Raadiotelegraafi ja telefoni taksid pannakse maksma tariifinõukogu seaduses („Riigi Teataja“ nr. 106, 1923. a.) ettenähtud korras. Raadio ringhäälingu kasutamise taksid määrab teedeminister, ära kuulates raadiokomitee arvamist.

§ 16. Ilma loata ülesseatud raadiojaamad ja vastuvõtteparaadid konfiskeeritakse.

§ 17. Käesoleva seaduse jõusseastumisega kaotab maksuvae 1912. a. 6. juuni seadus ametkondade-vahelise raadiotelegraafi komitee asutamise kohta (Seadluste ja Määruste Kogu nr. 114, 22. juunist 1912. a. artikkel 962) ja S. K. XII köide peatükk I § 1. esimene märkus.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Tamm**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu vastu võtta ilma redaktsiooni komisjoni andmata, sest nagu ütlesin, on ta juba redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

14. Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus — III lugemisel. Rahaasjanduse komisjoni aruandja **B. Oja** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja tekst.

Piirituse, viina, napsi ja likööri müügi seaduste osalise muutmise seadus.

Asutava Kogu poolt 27. aprillil 1920. a. vastuvõetud piirituse ja viinamüügi seaduse II osa pp. 1 ja 2 („Riigi Teataja“ nr. 65/66 — 1920 a.), Vabariigi Valitsuse poolt 1. juunil 1921. a. vabariigi valitsemise ajutise korra § 12-a põhjal vastuvõetud piirituse- ja viinamüügi seaduse muutmise ja täiendamise seaduse III osa p. 1 lit. a ja b („Riigi Teataja“ nr. 48 — 1921. a.) ning Vabariigi Valitsuse poolt 6. septembril 1921. a. vastuvõetud napside ja likööride valmistamise ja müügi seaduse § 20 („Riigi Teataja“ nr. 81 — 1921. a.) kaotavad maksvuse 1. jaanuarist 1926. a.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **B. Oja**: Käesolev seadus on üksikute redaktsiooni komisjoni liikmete poolt läbi vaadatud, sellepärast teen ettepaneku, see vastu võtta ilma redaktsiooni komisjon andmata.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

15. 1926. aastal tegelikku kaitseväeteenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus — III lugemisel. Riigikaitse komisjoni aruandja kohuseid täidab komisjoni esimees rkl. Anderkopp. Riigikaitse komisjoni aruandja **A. Anderkopp**: Redaktsiooni komisjoni liikmed on käesoleva seaduseelnõu läbi vaadanud. Kannan seaduseelnõu ette ühes redaktsiooniliste parandustega.

Aruandja **A. Anderkopp** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri ja §§ 1 kuni 11.

1926. aastal tegelikku kaitseväeteenistusse võtmise ja sellest vabastamise seadus.

§ 1. 1926. aastal kutsutakse tegelikku kaitseväeteenistusse kõik 1905. aastal sündinud meeskodanikud.

§ 2. Kutsutute vastuvõtmine sünnib kaks korda aastas:

a) 15. — 30. märtsini võetakse vastu need, kes sündinud enne 1. juulit 1905. a., ja

b) 15. — 30. septembrini — need, kes sündinud pärast 30. juunit 1905. a.

§ 3. Teenistusse ilmuma peavad:

a) märtsikuus vastuvõetud nooredmehed — 12 aprillil 1926. a.;

b) septembrikuus vastuvõetud nooredmehed: 1) kes mereväkke või merekindlustesse määratud, — 1. veebruaril 1927. a., ja 2) kõik teised — 14. oktoobril 1926. a.

§ 4. Teenistusaja alguseks loetakse:

a) märtsikuus vastuvõetutele — 10. aprill 1926. a.;

b) septembrikuus vastuvõetutele: 1) kes mereväkke või merekindlustesse määratud — 1. veebruar 1927. a., ja 2) kõigile teistele — 10. oktoober 1926. a.

Tähtajal mitteilmunuile loetakse teenistusaja alguseks järgmise kuu esimene päev pärast väeossa ilmumist.

§ 5. Teenistusse kutsututele antakse ajapikendust teenistusse ilmumiseks peale tervislikkude põhjuste järgmistel alustel:

a) ühele kaksikvennale — perekonnapea või selle puudumisel, mõlema kaksikvenna palvel — kunni teise kaksikvenna sundusliku aja ärateenimiseni;

b) kutsealusele, kelle vanem vend sunduslikku aega teenib või kutsealuse kaitseväeteenistusse kutsumise korral tegelikku kaitseväeteenistusse võetakse, — perekonnapea palvel — kunni vanema venna sundusliku aja ärateenimiseni;

c) kutsealusele; kelle perekonnas peale tema ei ole teisi täiesti töövõimelisi liikmeid või kelle majanduslik seisukord iseäranis raske, — perekonnapea palvel — üheks aastaks rahvaväe peakomisjoni otsusel;

d) üli-, kesk- ja kutsekoolide õpilastele hariduse jätkamiseks, õpilaste eneste palvel, mis vastavate koolivalitsuste kaudu esitatakse, — vastavate koolide seadustes ettenähtud tähtaegadeni;

e) riigi stipendiaatidele, keda pärast kõrgema õppeasutuse lõpetamist komandeeritakse riigi kulul välisriiki mitmesugustele õpetlasekutsetele ettevalmistamiseks, ning isikutele, keda pärast ülikooli lõpetamist ülikooli juurde jäetakse professorikutsesele ettevalmistamiseks, — õppeasutuse valitsuse palvel — kunni viimase kutseni sellel aastal, millal nad 30 aastat vanaks saavad.

Kui kooli seaduses on tähendamata tähtaeg, milleni õpilane on õigustatud tegelikku kaitseväeteenistusse astumiseks hariduse jätkamise otstarbel ajapikendust saama, määrab selle tähtaja sõjaminister kokkuleppel haridusministriga.

§ 6. Eelmises paragrahvis (§ 5) nimetatud palved ajapikenduse saamiseks esitatakse 4 nädalat enne tegelikku kaitseväeteenistusse vastuvõtmise aja algust (§ 2) sellele rahvaväe

kommisjonile, kuhu ajapikenduse soovija on kohustatud ilmuma vastuvõtmiseks.

Paragrahv 5. p. c. põhjal antud palvele peab juurde lisatama paluja elukoha järgi — a) kohaliku linna politsei, alevivalitsuse või vallavalitsuse tunnistus paluja varandusliku ja perekondliku seisu üle ja b) kohaliku linna-, maakonnavõi jaoskonnaarsti tunnistus paluja perekonnaliikmete töövõime kaotuse üle.

§ 7. Vabatahtlikke võib vastu võtta ainult sõjaministri poolt eraldi iga väeosa kohta kindlaksmääratud arvul.

§ 8. 1926. aasta jooksul vabastatakse ajateenijaid kaitsevaelasi tegelikust kaitseväeteenistusest järgmiselt:

a) kõik, kes teenivad meriväes, merikindlustes või erikursustel tehnilistes väeosades, — pärast 24 kuu ärateenimist;

b) kõik, kes teenivad ratsaväes, — pärast 20 kuu ärateenimist ja

c) kõik teised, — pärast 18 kuu ärateenimist.

§ 9. Eelmises paragrahvis (§ 8) tähendatud teenistusest vabastamise tähtaegade väljaarvamisest ei loeta kaitsevaelastele sundusliku tegeliku kaitseväeteenistuse aja arvele aega, mis kaitsevaelased teenistuses olles:

a) kohtu või administratiiv korras vahiall olnud, välja arvatud need, kes kohtu poolt õigeks mõistetud või kelle süüdistusasi lõpetatud vastava võimu poolt;

b) redus olnud;

c) kokku üle kolme kuu viibinud haigemajades ja tervisparanduslikul puhkusel, välja arvatud need, kelle viibimine ravitsemisel või tervisparanduslikul puhkusel on tingitud teenistuskohuste täitmisel saadud vigastustest või haigustest;

d) distsiplinaar karistusena üle 5 päeva arestis viibinud.

§ 9. tähendatud aja peavad § 8. ettenähtud aja teenistuses olnud kaitsevaelased tagant järgi ära teenima.

§ 10. Eesti kodakondsusesse astunud välisriikide kodanikkudele võetakse arvele välisriigi sõjaväes teenitud aeg. Kui isik välisriigi sõjaväes ei ole sugugi teeninud, või kui tegelik teenistus välisriigi sõjaväes kestis § 8. tähendatud ajast vähem, peab tema, kui ta alla 30 aastat vana on, Eesti alalises kaitseväes vastavalt kas terve § 8. tähendatud aja või selle osa, mis ta § 8. tähendatud ajast välisriigis vähem teenis, ära teenima. Nende tegelikku kaitseväeteenistusse vastuvõtmine sünnib pärast Eesti kodakondsusesse astumist ühes lähema kutse kodanikkude kaitseväeteenistusse võtmisega.

§ 11. Vabariigi Valitsusel jääb õigus vabastada sõjaministri ettepanekul § 8. nimetatud

ajateenijaid kaitsevaelasi ka enne samas paragrahvis (§ 8) ettenähtud tähtaega, kui riigikaitse seisukord seda võimaldab ja kaitsevaelaste väljaõpetamine selle all ei kannata.

Juhataja **A. Jürman**: Asun lõpuhääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on seaduseelnõu lõpuhääletamisel vastu võetud.

Aruandja **A. Anderkopp**: Teen ettepaneku, seaduseelnõu lõpulikult kujul ilma redaktsiooni komisjoni andmata vastu võtta.

Juhataja **A. Jürman**: (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek vastu võetud.

16. Välismaalastele kinnisvarade omandamise ja kasutamise keelulise kaotamise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu seaduseelnõu pealkiri.

Välismaalastele kinnisvarade omandamise ja kasutamise keelulise kaotamise seadus.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb):

§ 1. Seisuste seaduse (S. K. IX köide 1899. a. väljaanne) § 830. märkus 2. lisa I (ajutised reeglid välismaalaste poolt kinnisvarade omandamise ja tähtajalise valduse ning kasutamise kohta) § 1. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

Välismaalased ei või milgil teel ega mingisugustel seadustes lubatud alustel omandada Petsjerimaal, Naroova-tagustes valdades, samuti mannermaa piiriäärses 20-verstalises maa-vöös kinnisvarasid ega kinnisvarade valdamise või kasutamise õigusi üldse, eriti aga õigusi mis tekitab rendi- või üürilepingutest.

Erandid on loetletud seisuste seaduse (S. K. IX köide 1899. a. väljaanne) § 830. märkus 2. juures oleva I lisa § 3-das.

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (stp): Ma teen ettepaneku, § 1-ses teises lõikes kolmandas reas võtta sõna „mannermaa“ asemele „kuivamaa ja Peipsi järve“, ning paragrahvi lõppu võtta uus lõige: „Märkused 1, 3 ja 4 kaotavad maksvuse“. Need parandused on selguse mõttes tarvilikud. Ma olen härra kohtuministriga läbi rääkinud, ja

härta kohtuministri arvates tuleks just „mannermaa“ asemel võtta „kuivamaa“, vastasel korral võiks mannermaa all mõista Baltimere äärset piiri. Keelu alla käib aga Venemaa vastu olev piir, see on kuivamaa piir, mitte aga mannermaa.

Juhataja **A. Jürman**: Rkl. Jõeäär'i poolt on käesoleva paragrahvi kohta ettepanek tehtud. (Hääletatakse.) Ettepaneku poolt on 8 häält, vastu 13 häält, seega on ettepanek tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb § 1 komisjoni poolt esitatud redaktsioonis. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 1 vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär** (loeb):

§ 2. Balti Eraõiguse § 713. märkus 2. muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

Märkus 2. Välismaalaste õiguste kitsendused kinnisvarade omandamise, valdamise ja kasutamise, samuti kinnisvarade pärimise ja võlanõudmiste eesõigustatud tasumise kindlustuste suhtes Petserimaal, Naroova-tagustes valdades, samuti mannermaa piiriäärses 20-verstalises maavöös on tähendatud seisuste seaduses (§ 830. märkus 2. lisa I 1899. a. väljaanne ühes hilisemate täienduste ja muudatustega.)

Juhataja **A. Jürman**: Sõna on rkl. Jõeäär'il.

A. Jõeäär (stp): Panen ette § 2-se märkus 2-ses võtta „mannermaa“ asemel „kuivamaa ja Peipsi järve“. Kohtuminister leidis, et „kuivamaa“ on õigem, kuna „mannermaa“ piiriäärt tuleks mõista tervet piiri. Kui teie selle redaktsiooni järgi, mis § 1-ses vastu võetud, tahate käia, siis on välismaalastel käesoleva seaduse põhjal keelatud kinnisvara omandada kogu mannermaa piiri ulatuses. „Kuivamaa“ tähendab seda piiri, mis vastu Venemaad on. Sarnasel korral ei saavutaks seadus oma sihti, sest ka praegu on välismaalastel vabadus igalpool kinnisvara omandada. Kui aga seda Riigikogu enamus soovib, siis ei saa mina sinna midagi teha. Õiguse pärast peaksin ma komisjoni nimel selle parandusega ühinema.

Juhataja **A. Jürman**: Panen rkl. Jõeäär'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on ettepanek tagasi lükatud.

Panen § 2-se komisjoni poolt ette pandud kujul hääletamisele. (Hääletatakse.) Nähtava enamusega on § 2 vastu võetud.

Aruandja **A. Jõeäär** kannab ette ja nähtava enamusega võetakse vastu § 3.

§ 3. Seisuste seaduse (S. K. IX köide) § 830. märkus 2. lisa III kaotab maksvuse.

17. Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus — II luge-misel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja **O. Liigand** kannab ette ja eraldi hääletamisel võetakse vastu nähtava enamusega seaduseelnõu pealkiri, sissejuhatus ühes I

osaga ja II osa.

Riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse muutmise seadus.

Riigikogu poolt 7. oktoobril 1924. a. vastu võetud riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse („Riigi Teataja“ nr. 123/124 — 1924. a) § 2 muudetakse ja pannakse maksma järgmiselt:

I.

§ 2. Pensionid ja ühekordsed toetusrahad maksetakse riigikassa poolt riigi- ja omavalitsuste teenijate pensionikapitaalist, mis seisab töö-hoolekandeministeriumi valitsemise all ning moodustatakse järgmistest summadest:

a) käesoleva seaduse maksmahakkamisel riigikassast ühekordselt määratavast viiestkümnest miljonist margast;

b) igakuulistest maksudest Eesti pangalt ja oma põhikirjade alusel eripõhikapitaalidega töötavalt riiklikudelt ettevõtetelt, omavalitsuste asutustelt ning avalikkude koolide õigustega erakoolidelt kunni 8% ulatuses tähendatud asutuste poolt pensioniõiguslikele teenijatele ja õpetajatele maksetava palga suuruselt ja

c) iga-aastastest summadest, mis tarvidust mööda töö-hoolekandeministeriumi eelarve järgi riigikassast määratakse.

Märkus 1. Selle paragrahvi p. b tähendatud protsendi suuruse määrab iga järgmise aasta kohta kindlaks Vabariigi Valitsus töö-hoolekandeministri ettepanekul.

Märkus 2. Pensioniõiguslikele isikute palkadest pensionikapitaali heaks mahaarvamisi ei tehta.

Märkus 3. Selle paragrahvi p. b tähendatud maksusid hakatakse maksma käesoleva seaduse maksmahakkamisele järgneva kuu esimesest päevast ja arvatakse ainult edaspidise aja eest.

Märkus 4. Käesoleva paragrahvi p. b ettenähtud Eesti panga ja oma põhikirjade alusel eripõhikapitaalidega töötavate riiklikkude ettevõtete pensioniseaduse alla kuuluvate ametnikkude ja teenijate koosseisud, kelle palgasumma pealt pensionikapitaali heaks protsenti maksetakse, kinnitab Vabariigi Valitsus.

II.

Käesolev seadus omandab maksvuse Riigikogu poolt 7. oktoobril 1924. a. vastuvõetud riigi- ja omavalitsuste teenijate pensioniseaduse maksmahakkamise ajast arvates.

Juhataja **A. Jürman**: Päevakord on läbi. Lõpetan Riigikogu koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 3.45 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Jürman**.

Abisekretäär **L. Raudkepp**.

Abisekretäär **J. Piiskar**.

